Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 112 (12202) | 1983 чылдың май 14, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 коп

ЭШ ХУУ СУДТАРЫ

Улуг-Хем районда Жданов аттыг совхозта коммунист Ш. Д. Доспан удурткан эш хуу судунуң ажылының дуржулгазы эки. Ак-Тал суурда бот-башкарылгалыг хөй-нийти организациялар-биле эш хуу судунуң ажылы харылзаалыг. Бедик культуралыг болгаш хөй-ниитиниң үлегерлиг корум-чурумнуг чурттакчылыг чер дээш республика чарыжынга Ак-Тал суур сөөлгү ийи чыл улаштыр тиилекчи болганынга совхозтуң эш хуу судунуң үлүү база бар. Күш-ажылдың сагылга-чурумун, хөй-ниитиниң корум-чурумун хажыткан чаңгыс-даа таварылга кичээнгей чок эртпес, хоойлу-дүрүм хажыдыышкыннарын болдурбазы-биле ону баш удур сагындырар, кижилерни хөй-ниитиниң киржилгези-биле бүзүредир, салдар чедирер арга-биле кижизидер, хөй-ниитиниң хажыдыышкыннарынга эптеш чок болур хүлээлгезин хөй-ниитиниң соңгулдалыг бо органы эки күүседип келген.

Эш хуу судтары — соңгулдалыг хөй-нийти орган. Хамаатыларны күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөр чорукка, социалистиг өнчү-хөреңгиге камныг болурунга, нийти чуртталганың дүрүмнерин сагыырынга, совет кижилерниң ат-алдарын хүндүлээр чорукка кижизидеринге оларның киржилгези улуг. Эш хуу судтарының ажыл-чорудулгазында чугула чүүл — хоойлу-дүрүм үрээшкиннерин болдурбазы болгаш буруулуг кижини хөй-ниитиниң мурнунга тургузуп, бүзүредип, салдар чедирери болур.

Эш хуу суду... Анаа кем-херек үүлгеткен кижилерни судтавас, хамаатыларның эрге-чурум-биле холбашкан маргылдаалыг херектерин сайгарбас. Ынчангаш ындыг-ла онзагай чүве чок сагындырар. Хүлээнген херээнге харысалга чок, ак сеткилдиг эвес ийи-чаңгыс кижилер, нийти чуртталганың дүрүмүн хажыткан ийикпе, хамаатыларны эпчок сөс-биле сөглепкен таварылгалар амыдыралда тургулаар, ону эш хуу судунга көөр. Кайы ажыл-агыйда, күш-ажылчы коллективте эш хуу судтары хажыдыышкын бүрүзүн кичээнгей чок эрттирбейн турарыл, ында ындыг чоруктар эвээш болур.

Коллективте ажылдап турар эш-өөрүнүң суду хажыдыышкын кылган кижиге черле дээштиг. Үүлгедиин дээш эш-өөрүнүң мурнунга харыылап, коллектив кежигүннериниң ону буруудаткан саналоналын дыңнаары ук кижиге өөредиглиг болур болгаш частырыын билиндирер. Судтуң чорудулгазы, саналдар чүгле буруулуг кижиге эвес, а бүдүн коллективке кижизидикчи салдарлыг. Буруулуг эжиниң херээн сайгарып көрүп турда, коллективте кижизидилге ажылында чедир шиитпирлеттинмейн турар айтырыглар илереп келир.

Республиканың дыка хөй коллективтеринде ажыл-агыйларында, бүдүрүлгелеринде эш хуу судтарының ажылының дээштиг бедик. Оон уламындан албан черлеринде, организацияларда, бүдүрүлгелерде күш-ажылдың, бүдүрүлгениң сагылга-чурумун бедээн, хөй-ниитиниң корум-чурумун хажыдар, арагалаар, прогулдаар чоруктар-биле демисел күштелген.

Кызылдың үлетпүр бараанаар салыында «Тудуг кезектери» комбинатта хөй-нийти организацияларның, оон иштинде эш хуу судунуң ролю бедип, ында партия, профэвилел организацияларының идепкейлиг дузалакчылары апарган. «Тыва септелге-тудуг» тресте ажыл шагының чидирии бо чылын элээн кызырылган. Эш хуу судунуң ажылы идепкейжээн, чылдагаан чок ажыл шагы үскен таварылга эскертинмейн барбас. Эрткен чылын мында эш хуу судунга 80 херекти сайгарган болгаш анаа хамаарыштыр чогуур шиитпирлерни хүлээп алган. Улуг-Хемде «Улуг-Хая» совхозтуң Арыг-Бажы салбырында. Аянгаты көдээ Совединиң девискээринде эш хуу судтарының ажыл-чорудулгазы экижээн.

Чамдык бүдүрүлгелерде, албан организацияларда эш хуу судтары кижизидилгениң чугула бир хевири кылдыр долу ажыглаттынмайн турар. № 14 механизация эргелелинде, автосептелге заводунда эш хуу судтары эрткен чылын чаңгыс-даа хурал эрттирбээн. Улус депутаттарының Кызыл хоорлуүскомунуң иштики херектер килдизи бо чылдың эрткен үш айларында хоойлу-дүрүм хажыдыышкыннары дээш бүдүрүлгелерже, албан черлеринче 2159 дыңнадыг чоруткан, оон чүгле 642-зинге харыы келген. Оон иштинден чүгле 2 херекти эш хуу судунга сайгарып көрген. Чамдык бүдүрүлге удуртукчулары, профэвилел комитеттери эш хуу судтарының ажылынче чогуур кичээнгей угландырбайн турар болгаш ажыл оон кежигүннерин соңгуп каары-биле кызыгаарланыр.

Чамдык эш хуу судтары эргелерин долу ажыглавайн турар. Херекти ужур эдертип, буруулуг кижиге сагындырыг бээри-биле кызыгаарланыр чоруктар бар. Ынчаар эреңгейлээр чоруктарны болдурбас херек.

Эш хуу судтарының ажыл-чорудулгазын удуртур талазы-биле арга-дуржулганы мөөннеп алган Советтер республикада бар. Олар эш хуу судтарының кежигүннериниң семинарларын, дуржулга солчуруунуң хуралдарын эрттирип, анаа юристерни база киириштирип турары эки. Хоорайларның, районнарның чамдык улус судтары эш хуу судтары-биле ажыл-херекчи харылзааны идепкейжиткен.

Совет хамаатыларны кижизидеринге, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарынга, хоойлу-дүрүм хажыдыышкыннарын болдурбас талазы-биле сагындырыг кылырынга эш хуу судтарының ролю, күш-ажылчы коллективтиң мурнунга оон харысалгазы улуг. Хөй-ниитиниң ол организациязының ажылынга доктаамал деткимче көргүзери — Советтерниң хүлээлгези.

СЭКП ТК-ның Политбюрозунда

СЭКП ТК-ның Политбюрозу ээлчеглиг хуралга Герман Демократтыг Республиканың эш Э. Хонеккерге баштаткан партия-күрүне делегациязының ССРЭ-ге май айда албанның найыралдыг аян-чоруунуң түңнелдерин чугаалашкан.

ГДР-ниң удуртукчулары-биле эш Ю. В. Андроповка баштаткан партия-күрүне делегациязының чугаалажыышкыннарын чүүлдүг деп көргеш, СЭКП ТК-ның Политбюрозу ол аян-чорук, ийи акы-дунма партияларның болгаш күрүнелерниң удуртукчуларының беседалары болгаш ужуражыышкыннары Совет Эвилели биле ГДР-ниң аразынга партийжи, күрүне, экономиктиг болгаш ниитилел амыдыралының бүгү адырларынга марксизм-ленинизмниң болгаш социалистиг интернационализмниң принциптеринге үндезилеттинген сырый база быжыг харылзааларны улам ханыладып калбартырынга идиглиг болур дээрзин демдеглээн. Ийи чуртка социалистиг, коммунистиг тургузуушкуннуң, социалистиг күрүнелерниң дем каттыжылгазын быжыглаарының, Европага тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту быжыглаарының сорулгаларын шиитпирлээринге ол харылзаалар чугула фактор болуп турар. СЭКП биле ГСЧП-ниң дайынчы чаңгыс эви, эш хуунуң ёзузу-биле идегелге үндезилеттинген болгаш амгы үениң бүгү-ле эң чугула айтырыгларының талазы-биле үзел-бодалдарның дугжуушкуну-биле холбашкан оларның боттарының аразынга хеделиишкиннери бистиң чурттарывыстың акы-дунма кады ажылдажылгазының шимчедикчи күжү болуп турар.

Акы-дунма партияларның болгаш күрүнелерниң ындыг чаңгыс эви, делегей байдалын экижидер дээш, чепсегленииишкинни дүжүрери болгаш тайбың дээш социалистиг чурттарның кады демисели политика болгаш шериг-даа талазы-биле месилдежиишкинче, боо-чепсекти эндере бүдүрериң күштелдиреринче империалистиг чүткүлге удур боттуг альтернатива болуп турар.

СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң хуралынга эш А. А. Громыконуң Венесуэланың даштыкы херектер министри Х. Самбрано-биле оон беседазының дугайында дыңнадыын чугаалашкаш, чүүлдүгзүнүп көрген.

Эш П. Н. Демичевтиң СЭКП-ниң делегациязының Фрелимо партияның бо чылдың апрельде Мозамбикке болган IV съездизиниң ажылынга киришкениниң дугайында информациязын дыңнаан.

СЭКП ТК-ның Политбюрозу ол ышкаш иштики болгаш даштыкы политиканың өске-даа чамдык айтырыгларын база чугаалажып көрген.

АЖЫКТЫГ ЧОРУК ДЭЭШ

Совет Эвилелиниң составынга Тываның киргенинден бээр 40 чыл болур оюнга уткуштур социалистиг чарышты улам калбартып, улус ажыл-агыйының кайы-даа адырларында шалыпкын иш диңмиттелген. Ол байырлалга уткуштур республиканың тудугжулары багай эвес ажылдап турарлар. Эрткен дөрт айларда күрүнениң хереглекчилер кооперациязының болгаш хөй-нийти организацияларының акша-хөреңгизиниң күсели-биле эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге 1,9 хуу ажык кол фондулар ажыглалга кирген. Бүдүрүлге ужур-дузалыг кол фондуларны ажыглалга киирери (14,8 хуу) элээн өскен. Эрткен үениң дургузунда Тываның электри четкилериниң шакта 75 тонна бус бээр он бир дугаар котельназының, нийти хемчээли 43 километр электри дамчыдылга шугуму, 3 муң хой кирер кажааны кылып, 1,8 муң гектар шөлдүг одар-белчиирни суглуг болдурган, 3,4 муң гектар суггарылга деригелерин эде кылган, 8,2 муң дөрбелчин метр шөлдүг чуртталга бажыңнарын болгаш өске-даа объектилерни дужааган.

Капитал салыышкыннарының болгаш тудуг-монтаж ажылдарының программазын «Тыва тудуг», «Тыва суг тудуг» трестер, автоорукатр тударының болгаш ажыглаарының бүдүрүлге эргелели, Материал-техниктиг хандырылга талазы-биле күрүне комитеди чедиишкинниг күүседип алганнар.

Бирги кварталдың түңнелин ёзугаар алырга, ниитизи-биле тудугга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планы 104,1 хуу, кереэлиг организацияларга — 103,5 хуу күүсеттинген. Эрткен чылдың бо үези-биле деңней алырга, тудуг-монтаж ажылдарынга болгаш дузалал бүдүрүлгелерге бир кижиге опаштыр ажылдап кылыышкын 6 хуу өскен болуп турар.

Эрткен айларда бүдүрүлге программазын «Шагонартяжстрой» трестиң, «Тыва дагдугу» тудуг эргелели — 66, № 20 КМК-зы — 63, «Кызыл үлетпүр тудуг» эргелели — 58,9, «Тыва суг тудуг» трестиң № 1 КМК-зы — 61,9, а № 3 КМК-зы — 40, «Сельхозтехкүрүкомнуң» тудуг эргелели — 40,6, Аъш-чем үлетпүрүнүң септелге тудуг-монтаж эргелели — 22,4 хуу күүседип, кожудап турар коллективтерниң аразында чорул орар.

Социал-культура амыдыралдың тудугларын кончуг оожум темп-биле тудуп турар. Эрткен дөрт айларда чырыдыышкын албан черлериниң тудуунга чарыгдаары-биле берген акша-хөреңгиниң чүгле 37,7, кадык камгалалынга — 61,8, культурага — 11,5, коммунал ажыл-агый тудугларынга — 41,3 хуузу шиңгээдип алганын кончуг четпес ажыл кылдыр санаар херек. Шак мындыг ажылынчы эвес чоруктуң түңнелинде 2 миллион ажыг рубль чедир ажыглаттынмайн барган.

Чуртталга бажыңын тударының темпизи база куду. Нийти чуртталга шөлүн ажыглалга киирериниң чартык чыл планы чүгле 20 хууга күүсеттинген. Бо дээрге эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге чавыс көргүзүг-дүр. Ооң кол чылдагааны — республиканың тудуг шөлдеринде күш-ажылды организастаарының деңнели ам-даа экиживейн турарында. Ооң салдары-биле дыка хөй тудуг организациялары күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планын күүседип шыдавайн барганнар. Шак ындыг чылдагаан-биле 14 организация күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планын күүсетпээн, а 13 коллектив ону эрткен чылдың бо үези-биле деңнээрге кудулаткан.

Бирги квартала күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң болгаш айда ортумак ажыл төлевириниң темпизи деңдескы эвес болган. Бо удаада айда ортумак ажыл төлевириниң өзүлдези өскезин элээн ажа берген. Январь-апрель айларда тудуг-монтаж ажылдарының бот-үнези 5,8 хуу улгаткан.

Тудуг ажылының ажыктыын чедип алыр талазы-биле улуг курлавырлар коллектив бүрүзүнде бар. Ол болза, бир дугаарында, тудуг бүдүрүлгезиниң мурнакчы арга-методтарын шиңгээдип алыры-дыр.

Т. МЕЛЬНИКОВА,

республиканың Статистика эргелелиниң капитал тудуг килдизиниң начальниги.

ТӨӨГҮЛҮГ ХҮНГЕ ТУРАСКААТКАН

Коммунистиг партияның кайгамчыктыг оруун, СЭКП-ниң болгаш совет улустуң чайгылыш чок чаңгыс эвин ССРЭ-ниң Улус ажыл-агыйының чедиишкиннериниң делгелгезиниң «Төп» павильонунда экспонаттар чугаалап турар.

Ында төөгүлүг документилер, плакаттар, фото-чуруктар, политиктиг литература делгеттинген. Ону В. И. Ленин аттыг Төп музейниң ажылдакчыларының киржилгези-биле белеткээн болгаш РСДРП-ниң II съездизиниң 80 чылынга тураскааткан.

Ол төөгүлүг хүнге уткуштур белеткел ажылдары найысылалда калбарган. Эвилелдешкен республикаларның найысылалдарында, крайлар болгаш областар төптеринде, күш-ажылчы коллективтерде «РСДРП-ниң II съездизиниң 80 чылынга уткуштур» деп нийти эгениң адаа-биле бөлүк материалдарны парлаан. Коммунистиг партияның удуртулгазы-биле совет улустуң чаалап алыышкыннарын, СЭКП-ниң хөй талалыг ажыл-чорудулгазын, бистиң ниитилеливиске ооң өзүп орар ужур-дузазын делгелгеде долузу-биле көргүскен.

Партияның хоочуннары, революцияга болгаш хамааты дайынынга киришкеннер, беш чылдың мурнакчылары коммунистер-биле аныяктарның ужуражылгазын В. И. Ленин аттыг Төп музейге хөй удаа организастаан. Найысылалдың бүдүрүлгелеринде ленинчи хүннер база болуп эртип турар.

Партияның төөгүзү-биле холбашкан литератураны ном үндүрер черлер үндүрүп турар. Чижээ, «Знание» ном үндүрер чер лекторларга болгаш пропагандистерге «СЭКП — совет улустуң авангарды» деп библиотеканы үндүрген.

(СЭТА-ның корр.).

ТӨРЕЛ ЧОННУҢ АЯЛГАЛАРЫ

Республиканың хөгжүм-шии театры. Көрүкчүлер залды долдур олуруп каан. Калбак делгем Төрээн чуртувустуң база бир каас-чараш булуңу — мөңгүннелчек ак хар шыпкан бурунгу Тянь-Шань дагларның, кезээде доңмас, ат-сураглыг Иссык-Кульдуң чурту Кыргыс ССР-ден бисте аалдап келген улустуң аас чогаалының ансамблиниң концертин көөр дээш чоң четтикпейн манап орган.

Концерт эгелээр мурнунда, эргим өөнүктерге СЭКП Кызыл хооркомунуң секретары Г. Ш. Моңгуш байыр чедирип, оларга чогаадыкчы чедиишкиннерни күзээн. Хөй националдыг совет урап чүүлдүң онзагай талазы — оларның аразында быжыг харылзаазында болгаш бот-боттарын байытчып турарында. Киргизияның сураглыг чогаалчызы, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Чингиз Айтматовтуң ады бүгү чуртта, оон иштинде тыва номчукчуларга билдингир. Күрүне шаңналының лауреады Салчак Токаның чогаалдарын кыргыс номчукчулар база номчуп турар. Аас чогаалының ансамблиниң биске аалдап келгени кыргыс болгаш тыва улустарның урап чүүлүнүң найыралчы харылзааларының уламчылап турарын херечилеп турар.

Акы-дунма совет улустарның улуг өг-бүлезинге бактаап киргенден бээр 40 чыл болур оюнуң бүдүүзүнде республиканың хөгжүм-шии театры Кыргыс ССР-же гастрольдап чорууруңга белеткенип турар бо хүннерде ук ансамбль бистиң республикада аалдап келген. Совет Тываның ажылчы чону өөнүктерни хүндүткел-биле уткуп хүлээп ап турар. Кыргыс ССР-ниң улустуң артизи, ансамбльдиң урап чүүл удуртукчузу Эстебес Турсуналиевке чечектерни тудускан.

«Экии, эргим көрүкчүлер. Хүннээректиг Киргизияның ажылчы чоннарының мурнундан изиг байыр» деэн сөстерни тыва дылга чугаалаан соонда, аас чогаалынга үндезилеттинген бурунгу чаңчыл ёзугаар алгаг-йөрээлдиң сөстерин сөглевишаан, аян тудуп, байыр чедирген.

Кыргыс ССР-ниң күрүне филармониязының аас чогаал ансамблиниң концертиниң көргүзүг бүрүзүн көрүкчүлер чылыы-биле хүлээп ап турганнар. Ук чоннуң аас чогаалынга үндезилеттинген ыр, музыка күүселделери национал утка-шынары-биле онзагай. Чоннуң амыдыралын, чаңчылдарын ук көргүзүглер тодазы-биле көргүзүп турар. Кыргыс чер улустуң ыраажылары — шүлүглелдериниң болгаш улустуң ырларының күүседикчилери — акыннар-биле тураглыг. Киргизияның сураглыг акынының оглу Бабажан Токтогул национал хөгжүм херекселинге ойнап, аян туткан.

Кыргыс улустуң аас чогаалының алдын эртинези «Манас» деп сураглыг эпоста чоннуң төөгүзү, дайзыннар-биле демисели, амыдыралдың чаңчылдарын тоожаан. Ук чогаалдан үзүндү-биле көрүкчүлерни база таныштырган.

Кыргыс болгаш тыва дылдарның аразында чоокшулашкак дөмей чүүлдер хөй дээрзин концертти көрүп орган кижи бүрүзү эскерер. Ынчангаш аас чогаалының аңгы-аңгы талаларын көргүзүп турар алгаг-йөрээлдерден, баштак ырлар-даа, акыннарның күүселделери-даа көрүкчүлерни бирден бирээ чокка хаара тудуп турган. Бистиң хомузувуска дөмей демир-хомуска күүселдени кижи дыңнааш сеткил ханар. Кыргыс улустуң аңаа ойнаар аяны-даа дөмей, аялганың куттулуушкуну-даа дыка чоокшулашкак. Бо ансамбльде бир онзагай чүүл — хомус деп адаар национал хөгжүм херекселинге күүселделерниң колдап турары. Ооң үделгези-биле таалаңчыг ырлар хөй-ле дыңналыр. Улустуң ырларының күүседикчизи Нурджамал Табалдиеваның таалаңчыг ырлары дыңнаксанчыг.

Кажан шагдаң бээр аът кижиниң өңнүү дээрзин бис-даа билир бис, кыргыстарда база ындыг. Ынчангаш эки аът, ооң ээзи чылгычы дугайында ырларның чаңгыланып турганы база-ла таварылга эвес. Ат-сураглыг акыннарның эрте-бурунгудан бээр дамчып келген урап чүүлүн аныяктар салгап ап турар. Кыргыс ССР-ниң алдарлыг артизи, республиканың ленинчи комсомол шаңналының лауреады Заир Усенбаев — база акын. Мыктыбек Уметалиев ынак хөгжүм херекселиң холунга туткаш, ойнай бээрге, залда олурганнар адыш часкап хүлээп ап, хөглүг баштак ырларын күүседирин катап-катап дилеп турган. Эсенкул Шарипеовтуң шоодуглуг интермедияларының ужур-утказы көрүкчүге очулга чокка-ла билдинип келир.

Ол хүнгү болган байырлыг концерт кыргыс улустуң дугайында, ук чериниң каас-чараш бойдузу, чоннуң амыдыралының дугайында чечен мерген алгаг-сөстүг, таалаңчыг аялгалыг тоожу чугаа дег сагындырар-дыр. Тываның хоорай, суурларынга оюн-көргүзүглериңер чедиишкинниг болуп, чорууңар чогузун, эргим өөнүктер.

Б. ДИРЧИН.

ЧУРУКТА: Кыргыс ССР-ниң күрүне филармониязының ыраажызы Нурджамал Табалдиева ырлап тур.

ТАЙБЫҢЧЕ АК СЕТКИЛДИГ ЧҮТКҮЛ

Финляндияның элээн хөй-нийти организацияларының төлээлекчилериниң айтырыгларынга эш Ю. В. Андроповтуң харыылары делегейде улуг сонуургалды болдурган. Совет Эвилели чаагай тура-сорукту болгаш тайбыңче ёзулуг-ла ак сеткилдиг чүткүлүн илеретпишаан, ядролуг айыыл-халапты болдурбас, ядролуг чепсектер шыгжамырларын улгаттырарын соксадыр, ядролуг месилдежиишкинниң кыжанылын эзэзжедир болгаш алызындан ону шуут болдунмас кылыр дээш бүгү чүүлдерни кылып турарын даштыкының массалыг информация чепсектери онзалап айтып турар.

Финляндияның тайбың талалакчыларының шимчээшкини СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Ю. В. Андроповтуң харыыларын улуг сонуургал-биле болгаш өөрүп четтиришкин-биле хүлээп көрүп турарын «Финляндияның тайбың талалакчылары» организацияның чиңгине секретары П. Пакаслахти Ю. В. Андроповтан айтырыг салган фин хөй-нийти организацияларының өмүнээзинден чугаалаан.

Соңгу Европаның ядролуг чепсек чок зонаның киржикчизи болу бээр чурттарынга удур ядролуг чепсекти ажыглавас дугайында хүлээлгени бодунга алырынга Совет Эвилели белен дээрзин Ю. В. Андроповтуң айытканын фин телеграф бюрозу онзалап демдеглээн.

Совет Эвилели бодунуң даштыкы политиказының тайбыңче чүткүлдүүн база катап бадыткаан деп, Финляндияның парлалгазының демократтыг албан чери демдеглээн. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары тайбың талазында хөделип турар чугула фактор — дайынга удур шимчээшкинни бедик-биле үнелээн. Тайбың шимчээшкин чепсегленииишкинниң кызыгаарлаарының талазы-биле чугаалажыышкыннарга салдарын чедирип турары чигзиниг чогун ол демдеглээн.

Совет удуртукчу Европаның Соңгу чүгүнге ядролуг чепсек чок зонаны тургузарының саналын деткиир ужурлуг деп чугаалаан дээрзин Ритсаус-бюро информация агентилели дамчыткан. Ындыг зонага ядролуг чепсектиң шургуп кирип болур бүгү черлерин хаары чугула деп, ол онзалап айыткан.

Чедирикчилер-даа талазы-биле база частыр октаашкыннар-даа талазы-биле Европада ядролуг чепсектерниң деп болурунуң дугайында Англияның болгаш Францияның чогуур чепсектерин барымдаалап көрүп тургаш дугуржуп алырын Совет Эвилели база катап саналдаан деп, америк АП информация агентилели дыңнаткан. Ол совет саналды Барыын чүктүң элээн каш чурттарында ам безин чүүлдүгзүнүп көрүп, ону ында бурунгаар чугула базым кылдыр үнелеп турар.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Европаның Соңгу талазынга ядролуг чепсектер хостуг зонаны тургузар дугайында саналды деткээн деп, барыын-герман ДПА агентилел дамчыткан. Совет Эвилели ол ышкаш бодунуң тус девискээринге хамаарыштыр чамдык, харын база улам боттуг хемчеглерниң дугайында айтырыгны көөрүнге белен боор болур.

Англи «Дейли телеграф» Совет Эвилели Европаның Соңгу чүгүнге болгаш Европаның өске-даа кезектеринге ядролуг чепсек чок зоналарны тургузар дугайында саналды деткип, оларны европейжи улустарның айыыл чок чоруун быжыглаарының чугула аргазы болурунуң дугайында Ю. В. Андроповтуң чугаалаан черлерин онзалап айтып турар. Совет удуртукчунуң ындыг туружу Соңгу Европаның улустарының чүткүлүнге дугжуп турар деп, ол солун демдеглээн.

Совет Эвилели чепсегленииишкинге контроль дээш, Европага ядролуг чепсек чок зоналарны тургузары дээш туржуп турарын Италияның АНСА агентилели демдеглээн. Бир эвес Барыын чүк чаа америк ракеталарны Барыын Европага тургузарынга хамаарышкан планны күүседип эгелей бээр болза, ынчан ССРЭ паритетти камгалаары-биле эргежок чугула хемчеглерни алырын совет удуртукчу онзалап демдеглээн.

Индияның «Нэшил геральд» болгаш «Пэтриот» солуннары Финляндияның элээн каш хөй-нийти организацияларының төлээлекчилериниң айтырыгларынга Ю. В. Андроповтуң харыыларын эң көскү черлеринге парлааш, Совет Эвилели ядролуг чепсектиг кандыг-даа шеленде чазылдырыышкыннарын чер болгаарынга соңгаарлатпайн хоруурру дээш туржуп турарын онзалап айыткан.

Эш Ю. В. Андроповтуң ол харыыларындан делегейниң чазактары, улустары, хөй-ниитизи ядролуг чепсегленииишкинниң кызыгаарлаар талазы-биле ССРЭ-ниң тодаргай саналдарының болгаш практиктиг базымнарының авторитеттиг бадыткаашкынын көрүп турарлар деп, моол Монцамэ агентилел демдеглээн. АКШ болгаш ооң НАТО талазы-биле эвилелчилери мурнукузу хевээр-ле «ядролуг доктаканга» ынаныр турар-дыр. Ол дээрге мелегей авантюризм, улустарның салым-хуузу-биле харысалга чок ыдыктыныышкын-дыр. Мындыг байдалдың үезинде эш Ю. В. Андроповтуң дайынга удур массалыг шимчээшкин — тайбың талазында чугула фактор деп чугаалааны дыка чугула боон турар. Тайбыңның ленинчи политиказынга шынчы Совет Эвилели ядролуг кыжаныышкынны узуткаар дээш чайгылыш чок угланыышкынын үргүлчүлеп турар болгаш Советтер чуртунуң тайбыңга ынакшылдыг политиказын чер кырының бүгү булуңнарында ак сеткилдиг миллион-миллион кижилер идепкейлиг деткип турар.

(СЭТА).

БИСКЕ ӨӨРЕДИГЛИГ БОЛДУ

Партийжи амыдырал

«Алдан-Маадыр» совхозтуң партком секретары Д-Б. Х. Ондар эрткен айда Грузияның төвү — Тбилиси хоорайга болган Бүгү-эвилелдиң эртем-практиктиг конференциязынга киришкеш келген. Эге организацияларның ажылының стилин ол эртем-практиктиг конференцияга кодурген айтырыгларга дүүштүр совхозта канчаар тургузуп турарыл?

Бо талазы-биле эш Ондарның чүүлүн парладывыс.

Хүннээректээн Грузияның найысылалынга Бүгү-эвилелдиң эртем-практиктиг конференциязынга партия обкомунуң ийиги секретары П. И. Кравченко-биле кады киришкеним мени уттундурбас болуушкун, ажыл-ишке улуг ужур-дузалыг болган.

Аңаа «Ажылчы чоннарның хөй-ниитичи болгаш бүдүрүлгечи идепкейин бедидеринге, сагылга-чурумну быжыглаарынга, ажылдың стилин сайзыраңгайжыдарынга партия эге организацияларының ролюн бедидер дугайында» темага сөөлгү чылдарда мөөннеттинген дуржулганы сайгарып, үнелиг, чугула ужур-дузалыг чүүлдерни ниитилештирип көргени өөредиглиг.

Партияның XXVI съездизиниң, СЭКП ТК-ның май болгаш ноябрь (1982 ч.) Пленумнарының шиитпирлеринге, эш Ю. В. Андроповтуң чугааларынга илип үндүрген айтырыышкыннарга дүүштүр эге организацияларның ажылының янзы-бүрү талаларын эртем-практиктиг конференцияга сайгарган. Ылангыя партияның хүрээлениниң өзүлдезиниң, коммунистерниң идепкейин бедидериниң болгаш идейлиг каналыышкынын күштелдирериниң, бирги беш чылдың планнарын боттандырарынга ажыл-агыйжы политиктиг сорулгаларны шиитпирлээринге эге организацияларның ролюнуң дугайында ажыл-ишчи, тодаргай чугааны конференцияга кылган.

Оон киржикчилери парткомнарның болгаш партбюроларның практиказын чугаалажып көрүп тура, активтиң ролюн, партия хуралдарын эрттирериниң деңнелин бедидер, партийжи амыдыралдың ленинчи нормаларын чайгылыш чокка сагыыр талазы-биле партияның иштики ажылының чугула айтырыгларын бүгү талалыг чугаалажып көрген.

Ол ышкаш Советтерге, профэвилел, комсомол, өске-даа организацияларга удуртулганың дуржулгазын конференцияга тодаргай чижектер-биле солчуп, оларның ажылының стилин сайзыраңгайжыдар дугайында ажыл-ишчи саналдарны бергилээн.

Грузияның күш-ажылчы коллективтеринде партия эге организацияларының дуржулгазы-биле таныжып алганывыс солун болган. Грузин эштер бистерни кайгамчык чылыг-биле хүлээп ап, ажыл-ишке чедиишкиннерни күзеп турдулар. Грузияда культуралыг кайгамчыктыг тураскаалдарын сонуургадывыс. Ылангыя Борис Дзнеладзе аттыг комсомолчу-аныяктар хоорайы оң-за чараш, солун болду. Ында аныяктарга хамааржыр амгы үениң чугула айтырыгларын шиитпирлээр эртем-методиктиг төпту тергиин эки тургузуп, дерип кылган. СЭКП-ның совет аныяктарның мурнунга салган сорулгаларынга дүүштүр Грузияның Компартиязының ТК-зының, партия организацияларының кылып чорүткан ажылын карак-биле көөрге, дыка өөредиглиг.

Конференциядан ээп чанып келгеш, бистиң совхозта парткомнуң эге организацияларның ажылын анализтеп, шугдунуң, ол конференцияга чорааш көрүп, билип алган чүүлдеримни ажыл-чорудулгага практикаларын оралдажып турар мен.

Күш-ажылчы коллективтерге удаа-дараа барып, ында байдалды эки билген турары ажылга кол чүүл болуп турар. Совхозтуң күш-ажылчы коллектив бүрүзүнде партбөлүктерни ийикпе парторгализакчыларны тургускан. Олар коммунистерниң бүдүрүлгеге авангардчы ролюн бедидеринче, сагылга-чурумну быжыглаарынче кичээнгейин күштелдирген. Хойжу бригадаларны, фермаларны, өске-даа коллективтерни, ында ажылчыларның ажылының, амыдырал-чурттаалгазының байдалын кичээнгейниң төвүнге тургузуп, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар, ажыл шагы үзер чорукту, ажыл хүнүнүң чидириглерин болдурбас дээш ажылдарны чорударын активке даангаш күштелдирип турар бис.

Амгы үеде совхозта ажыл төлевилелиниң шын тургускан табель системазын ёзугаар чорудуп турар. Ажыл хүнү үскен, сагылга-чурум үрээн таварылга бүрүзүн эскет чокка эрттирбейн турар.

Коммунистерниң бүдүрүлгеге авангардчы ролюн бедидер талазы-биле ажыл Оргу-Шел хойжу бригадазында, Борбак-Тейниң хову-трактор бригадазында партбөлүктер (организакчылары Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры О. Ч. Дажы-Намчал, А. К. Кызыл-оол) эки тургускан. Ол коллективтерде күш-ажылдың сагылга-чуруму бедик, чыл бүрүде эки көргүзүглерни чедип ап келген.

Ажылдың бир эки хевири — улусчу контроль бөлүү-биле чергелештир администрацияның ажыл-чорудулгазын контрольдаар талазы-биле комиссияга даяныры. Сөөлгү үеде бисте ол комиссияларның ажылы элээн идепкейжээн. Олар хыналдаларны план ёзугаар чорудуп, парткомга улуг дузаны чедирип турар. Чижээ, парткомнуң коммунист Ө. Б. Моңгуш даргалаан комиссиязы малдың уксаазын экижидер, оон продуктулуун бедидер талазы-биле айтырыгларны контрольга алган. Малдың бонитировказында, тарыышкынында четпестерни чогуур үезинде илереткеш, ону чайладырының хемчеглерин алган.

Соңгулдалыг активтиң ролюн бедидери болгаш партия хуралдарын чогуур деңнелге эрттирерин партком доктаамал кичээнгейге алган. Партия хуралдарынга, парткомнуң болгаш партбюроларның хуралдарынга соңгулдалыг актив, харысалгалыг эштер ыяап-ла киржип, баш бурунгаар эки белеткелдиг эрткен турарын чедип ап келдивис. Совхозта коммунистерниң, бригада партнорганизацияларының хуралдары коммунистерниң идепкейлиг киржилгези-биле эртип турар апарган. Ол хуралдарга хүлээп алган шиитпирлер күүселдезиниң чедип алыр дээш контрольду чорудуп, ол талазы-биле харысалгалыг коммунистерниң отчёттарын парткомга, партбюроларга, партия хуралдарынга дыңнаарын практикалап турар бис.

Парткомнуң талазындан эге организацияларда, партбөлүктерде партия хуралдарын эрттирип турарының практиказын доктаамал анализтеп, ажылдың стилин экижидеринче угланган өске-даа ажылдарны чорудуп турар. Бүгү-эвилелдиң эртем-практиктиг конференциязынга чорааш билип алган чүүлдерни парткомнуң партийжи организастыг болгаш политиксессалыг ажылдарынга моон соңгаар-даа ажыглаар апаар бис.

Д.-Б. ОНДАР.
«Алдан-Маадыр» совхозта партком секретары.

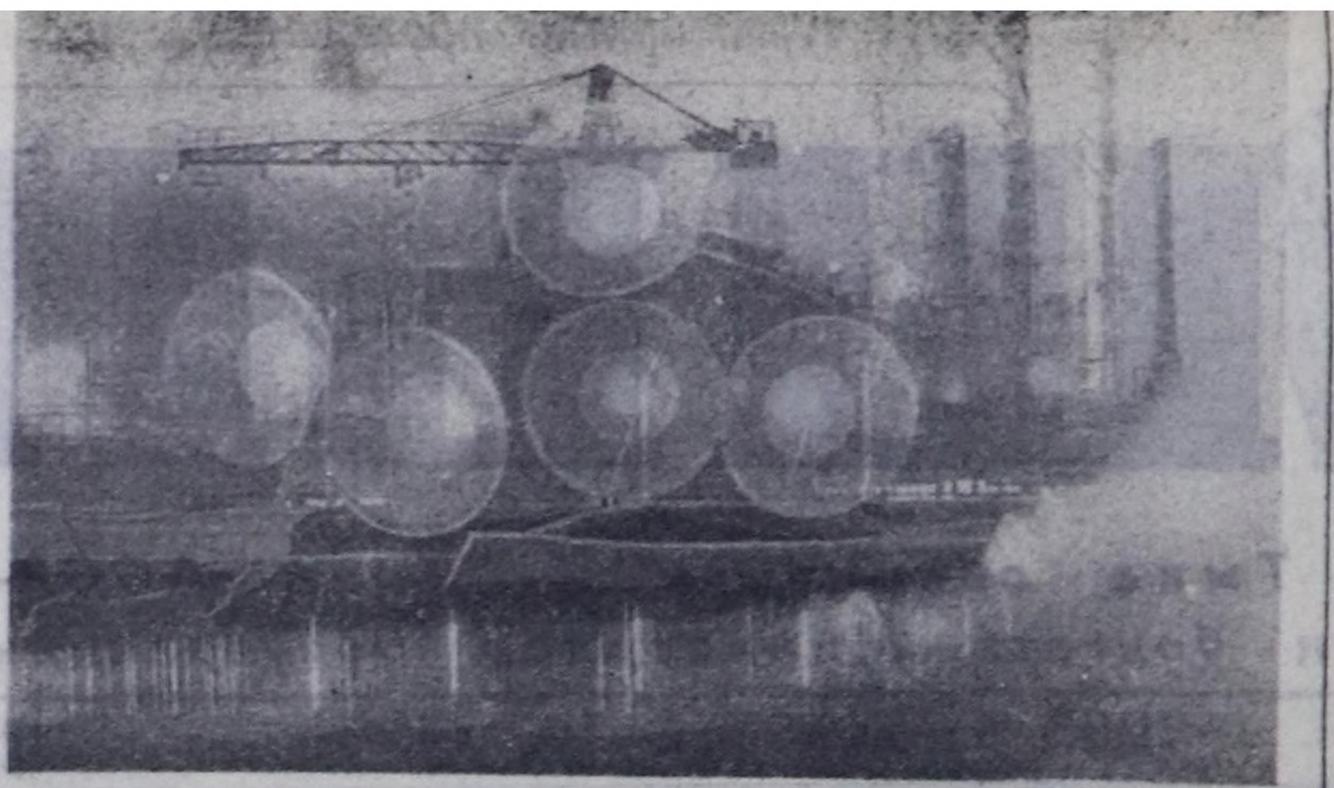

Бүгү-эвилелдиң шалыпчы комсомолчу тудуу — Томскиниң нефть-химия заводунда метанол кылыр бүдүрүлгени ажылдадып кииреринге белеткеп турар. Ол чылда-ла элээн каш чүс муң тонна метанолду бүдүрүп үндүрер аргалыг болур. Ол бүдүмел синтетиктиг чуктарны алырының чиг-эди боор турар.

Томскиниң нефть-химия заводу оон-даа өске чаа бүдүрүлге черлери-биле кады чурттуң амгы үеде химия индустриязының төвү болу бээр.

ЧУРУКТА: метанолду кылып үндүрер комплекс.

А. КАЗЯРИННИҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

КЛАССТАКЧЫЛАР СЕМИНАРЫ

Барыын талаңы чамдык районнарның дүк класстакчыларының чеди хонуктуң өөредилге семинары Чадаанага, Чөөн-Хемчик районнуң белеткелдер конторазының баазазынга, чоокта чаа болуп эрткен. Барыын-Хемчиктиң, Бай-Тайганың, Чөөн-Хемчиктиң, Мөңгүн-Тайганың, Өвүрнүң дүк класстакчылары аңаа киришкен.

Совет Эвилелиниң уксаажыдылга ажыл-агыйларында дүк чиг-эдиниң ужур-дузазының, дүктүң, оон тургузуунуң база өзүлдезиниң, дүктүң бокталырының болгаш үрелириниң, дүктү класстаарының, стандартчыларының, дүктү күрүнеге садып алырын организастаарының болгаш оон күүселдезин контрольдаарының, дүктү оон шынарының талазы-биле хүлээп алырын организастаарының дугайында айтырыгларны семинарга сайгарып чугаалашкан.

Семинарның ажылын Тыва АССР-ниң Кодээ ажыл-агый министерствозунуң болгаш Тываның белеткелдер инспекциязының ажылдакчылары Х. С. Хертек, Я. Д. Данзырын олар удуртуп, дүк класстакчыларының парын ажылдарының чажыттарынга, техниктиг байдалдарынга оларны өөреткеннер. Дүктүң шынарын ылаптыг, шын тодарадырынга хамааржыштыр сүмени районнуң белеткелдер конторазының дүк хүлээп алыкчызы М. В. Мельникова семинарның киржикчилеринге чугаалап берген.

Семинарга «Октябрь 30 чылы», «Хөндергей», «Тыва» совхозтарның класстакчылары озалдаашкынныг кээп киришкен. Оон өске ажыл-агыйларның чамдык төлээлери база киришпээн.

Дүктү класстаар ажылга улуг четпестерниң уржуундан район эрткен чылын 33 муң рубль карылгалыг болган. Ылангыя Чөөн-Хемчиктен «Чыраа-Бажы», Сүт-Хөл районнуң «Сүт-Хөл», «Алдан-Маадыр» совхозтар дүктен хөй түңнүг рубльди чедир албааннар.

С. МОНГУШ.

Кооператорларда

УЛАМ БЫЖЫГЛААР

Тес-Хем районунуң ажылдакчылары бо чылды шалыпкын эгелээн. Эрткен айларның түңнелдерин коллектив чоргаарал-биле үндүрүп турар. Планныг онаалдалар күүсеттинген. Үүрмектеп садар бараан саарылгазының планныг онаалдазын коллектив 100,6 ниитизиниң чемненилгезиниң — 101,7 хуу күүсеткен.

Райпо баштаар чериниң даргазы Л. С. Бадарчы кооператорларының ажылын чугаалап тура, күш-ажылчы коллективтер болгаш бүдүрүлгелерни, албан черлерин, организацияларны эргелеп башкарарынга оларның ролюн бедидер дугайында ССР Хоойлузунуң төлевилелин коллективтиң изиг-биле деткээнин, күш-ажылчы коллектив бүрүзүнүң эрге-хүлээлгелерин, ат-алдарын оон улам бедидип турарын демдеглээн.

Коллективтиң күш-ажылының эки түңнелдери ында ажылдап турар кижилерниң хүлээнген херээнге бедик харысалгалыындан, медерелдиг сагылга-чурумдан чугула хамааржыр. Тес-Хем районунда үлегер-чижектиг ажылдап турар хөй-нииити чемненилгезиниң черлери, магазиннер хөй. Ол коллективтерниң бирээзинге белеткел конторазының коллективи хамааржыр. Кодээ ажыл-агый продуктуларны садып алырының бирги кварталдың планныг онаалдазын коллектив 102,1 хуу күүсеткен. Районнуң төвүнде аалчылар бажыңында буфеттиң ажылы база эки. Районнуң мурнакчыларының одуруунда Самагалдай суурда комсомолчу-аныяктар бригадазының (бригадири Ч. Саң-оол) аъш-чем магазининиң коллективи база чоруп турар. Кварталдың социалистиг хүлээлгелериниң негелделерин бригада эки көргүзүглер-биле боттандырган. З. Дүшпүн-оол удурткан № 4 магазин кварталдың планныг онаалдазын 137,6 хуу боттандырып, эки ажылдаан.

Районнуң автомагазин садыгжы-чолаачыларының бүдүрүлге көргүзүглери база кескү. Чижээ, «О. Шынаа» совхозта быжыглаан автомагазинниң садыгжы-чолаачызы Ш. Шулуувуң ажылы мактадыг. «Чодураа» совхозтуң ажыл-ишчилерин хүн-бүрүнүң эргежок чугула бараан-нары-биле хандырып турар автомагазин садыгжылары Б. Минчей, А. Седен болгаш оон-даа өскелер ырак-узак малчын кодааннарның күзенчиг аалчылары.

Бо чылдың бирги кварталының түңнели-биле ниити коллективтиң күш-ажылчы көргүзүү эки болган, мурнакчылар көвүдээп. Ол көргүзүглерни быжыглаарынче коллектив бүгү күштү мөөннээн.

Х. МОНГУШ.

ЧАМДЫК ЧЕДИИШКИННЕР БАР

Тандыжылар он бирги беш чылдың өзек чылында күрүнеге 9700 тонна торааны, 2800 тонна сүттү, 800 тонна эътти садар деп бедиткен социалистиг хүлээлгени алган.

Кандыг-даа ажылды чедиишкинниг шиитпирлээринге чоп ортузунга масса-политиктиг ажылды, ол ышкаш социалистиг чарышты кескү дээштиг организастаарындан дорт хамааржырын амыдырал бадыткаан.

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң 1982-1983 чылдарда кыштаглаашкынны организастыг эрттирер, малдан алыр продукцияның шынарын бедидериниң дугайында доктаалын амыдыралга боттандырар дээш, районнуң чер-черлерде партия, совет, профэвилел болгаш хөй-нииити организациялары, ажыл-агыйның удуртукчулары элээн тодаргай хемчеглерни алгылаан.

Масса-политиктиг, организастыг ажылдың түңнелинде район бирги кварталда күрүнеге 290 тонна эътти садар турган, ону 85 тоннага ажыр саткан. А сүттү 1100 тонназы садарының пландан ажыр 1323 тонна азы 121 хуу күүседир аргалыг болган.

Партия райкому, тус-тус ажыл-агыйларда партия организациялары, профэвилел комитеттери хойжу бригадаларның сүт-бараан фермаларының аразында социалистиг чарышты организастаарынче сөөлгү үеде улуг кичээнгейни салып келген.

Районнуң хойжу бригадаларының болгаш сүт-бараан фермаларының аразында социалистиг чарышты ай санында, оон соон дарый кварталдап үндүрүп, мурнакчыларны материалдыг болгаш моральдыг шаңнал-макталга киирип. СЭКП райкомунуң, райкүүскомнуң, профэвилел, ВЛКСМ райкомнарының хойжу бригадалар болгаш сүт-бараан фермаларының аразынга шилчиир Кызыл тугун тиилекчилерге өй-шаанда байырлыг байдалга тыпсыры эки чанчыл апарган.

Бо талазы-биле организастыг ажылдарны чорудуп турар ажыл-агый черлери районда эвээш эвес. Маңаа аразында чедиишкиннер бадыткап болур.

«Коммунизмниң херели», Дуржулга станциязы, ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтар хамааржыр.

Мал ажылының продукциязын бүдүрер, күрүнеге садар малдың баш санын менди камгалаарын хандырганы дээш бирги кварталдың түңнели-биле «Коммунизмниң херели» совхозтуң ажыл-ишчилери СЭКП обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, профоблчөвүлелдиң болгаш ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл тугун болгаш акша шаңналын чоокта чаалап алганнар.

Бирги кварталда күрүнеге сүт садар планын ук совхозтуң саанчылары база-ла ажыр күүсеткен. Социалистиг чарышка район Советиниң депутаты И. Д. Оюн, ферманың дуржулгалыг саанчылары Ш.-С. Дагба, Т. Б. Салчак, Д. М. Кечил-оол олар тиилекчи болган.

Дуржулга станциязының ажыл-ишчилери бирги кварталда районнуң өске ажыл-агыйларындан эки ажылдап, кескү түңнелдерни чедип алган. Күрүнеге кодээ ажыл-агый продукцияларының садарын ажыр күүсеткеш, партия райкомунуң, райкүүскомунуң, профэвилел болгаш ВЛКСМ райкомнарының шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

Станцияның төп сүт-бараан фермазының саанчылары З. К. Оюн, Л. А. Афанасьева олар эң хөй сүттү сагганнар.

Бо эрткен кышта малчыннарның кыштаглаашкынны мурнуку чылдарга бодаарга организастыг эрткен. Малдың чаш төлүнүң өлүп хорагар чоруу кызырылган. Партия райкому, райкүүском, кодээ ажыл-агый ажылдакчыларының профэвилел болгаш ВЛКСМ райкомнары районнуң ажыл-агыйларында хойжу бригадаларының аразында социалистиг чарыштың бирги кварталда түңнелдерин база үндүрген. Бирги черин С. К. Тока аттыг совхозтуң № 1 хойжу бригадазының бригадири В. С. Саңдакпан алган. Бригадирниң удурткан бригадазы эрткен кышты организастыг эрттирип, бригада ниитизи-биле төрүүр чүс хойга-на 93 хураганы менди алган. Бирги кварталдың түңнели-биле алырга, районнуң 372 хойжуларындан 125 хойжу чүс хойга онааштыр алган социалистиг хүлээлгелерин ажыр күүсеткен.

Районнуң дуржулгалыг хойжулары И. П. Сафонов, Н. С. Виноградов («Революцияның чалбыыжы» совхоз), Х. Б. Ооржак («Коммунизмниң херели» совхоз), Б. Т. Оюн (С. К. Тока аттыг совхоз), С. И. Ооржак (Дуржулга станциязы) чүс хойга онааштыр чүстен чүс ужен чедир хураганнарны менди алганнар.

Үстүнде айыткан чедиишкиннер болза, районнуң кодээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң ССРЭ-ниң Аъш-чем программазын амыдыралга боттандырар дээш кылдынган күш-ажылдарының түңнели болур.

Ынчангаш чедип алган чедиишкиннерни улам быжыглаар дээш ам-даа организастыг ажылдарны бүгү талалыг чорудары — районнуң кодээ ажыл-агыйның ажыл-ишчилериниң чугула сорулгазы.

И. КЕЛИК-СЕНГИ.

НОГААЛАР ДҮЖҮДҮНГЕ — МАГАДЫЛАЛ

ЛЕНИНГРАД. (СЭТА). Часкы агаарның ногаа тарылгазынга кончуг хоралыг, изиир, соор дошкууралдарынга удур Ленинград областың ногаажылары билдилиг хеделип турарлар. Олар ам тускай канналыышкын курузу эрткен ак капустаның рассадазын массалыы-биле олуртуп турарлар.

Бүгү-эвилелдиң кодээ ажыл-агый эртемнериниң В. И. Ленин аттыг академиязының РСФСР-ниң кара хөрзүннүг эвес зоназының талазы-биле салбырының эртемденнериниң сүмезин эдербишаан. тарылгага херегдээр материалдарны теплицаларга эвес, а тускай, ажык шелчүгештерге өстүргеннер. Урезиннер өзүп, күш кирип алганы дээш, кузүн-не чалдарны кылгаш, оларны компостар-биле, минералдыг чемишчидилге-биле, гербицидтер-биле болбаазырадып каапкан. Дуржулгаларның көргүскенин ёзугаар алырга, чаа метод үнүштерниң чүгле дүрген өзеринге дузалап турар эвес, харын база оларны аарыглардан болгаш хоралакчылардан камгалап турар.

Бо чылын аграр эртемденнер Ленинградтың бүгү совхозтарының хову ажылының ажылдакчыларынга часкы хову ажылдарының эң-не таарымчалыг хуусааларын айтып бергеннер. Оон ачызында майның баштайгы хүннеринде-ле аъш-чемниң дазыл-чемиштиглериниң, салаттың, укропуның, инек-караның урезиннерин чаштырары кол шөлдерде доозулган. Эрте, чогуур үезинде болгаш орай быжар сорттарның ассортиментизин бодамчалыг шилип алганы техниканы ажыктыг ажыглаарын болгаш ленинградчыларны бүгү сезон дургузунда чаа ногаалар-биле хандырар арганы берип турар.

ЧЫЛЫГЛАКЧЫЛЫГ РАССАДАЛАР

Он бирги беш чылдың үшкү чылында кодээ ажыл-агый культураларының дүжүткүр чоруун бедидерин Чөөн-Хемчик, Сүт-Хөл районнарның ажыл-ишчилери хүлээнген. Чер ажылының талазы-биле салдынган сорулгаларны боттандырарынга улуг үлүүн киириштирер дээш ногаа ажаакчылары сөзүн берген.

Ногаа культураларының дүжүткүр чоруун чедип ап турган. оон гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 150 центнер дүжүттү алыры районнарның социалистиг хүлээлгелеринде кордүнген. Ногаа ажаакчылары сөглээн сөзүн ажыл-херээнден карыштырбас дээш ногаа культураларының рассадаларын теплицаларда, парниктерде өстүрбүшаан, оларның олуртулгазынга шөлдерни белеткеп турар.

Районнарда ногаа бригадалары ниитизи-биле помидорнуң рассадаларын 580 дөрбелчин метр теплицаларда 116 муң дөстү, капустаның рассадаларын 516 муң дөстү 1720 дөрбелчин метр шөлде өстүрүп турар.

СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг совхозтуң Алдын-кыс Ондарга удурткан 30 кижи составтыг бригадазының кежигүннери чеди теплицада болгаш хөй санныг парниктерде капуста рассадазын 780 дөрбелчин метр шөлде 234 муң дөстү, помидорнуң 200 дөрбелчин метр шөлде 40 муң дөстү ажаап өстүрүп турар. «Искра» совхозтуң хоочун тараажызы, пенсионер Әнчек-Кулак Ооржак удурткан ногаа ажаакчылары теплицада сес муң дөс помидор, 45 муң дөс капуста рассадаларын өстүрүп. оларның ажаалдазын экижитпишаан, сырый үнген рассадаларны чара олуртурун база чорудуп турар.

«Тыва», «Чыраа-Бажы», «Хөндергей», «Сүт-Хөл», «Алдан-Маадыр» болгаш өске-даа ажыл-агыйларда помидор. капуста рассадаларының озүмнерин хөйнү өстүрерин планнаан.

М. СЕВЕН.

КОНТРОЛЬГА АЛГАН

Бо чылдың апрель 2-де «Шынга» бижикчи Б. Мандып-оолдуң «Хомудалдар ам-даа бар» деп эгелиг чүүлү үнген. Баян-Кол суурнуң магазининге чамдык үлетпүр бараанларның, ылангыя мебель аймааның, бажың септээр тудуг материалдарының кирбейн турарын, шил хүлээп алыр черниң ажылдавастаалын шүгүмчүлээн.

Аңаа хамааржыштыр Кызыл районнуң баштаар чериниң даргазы А. Белянинаның «Шынга» харыылааны:

«ШЫНГА» ХАРЫЫ

«Солуннуң шүгүмчүлели бадыткаттынган. Тудуг материалдары магазинге кирбейн турганы шын, мебельди оруктар чок үеде чедирбейн турган. чүге дээрге долганыр, багай оруктап сөөртүрге үрелири хөй болган. Амгы үеде үстүнде адаттынган бараанар Баян-Колдуң магазиннеринге доктаамал турзун дээш контрольду күштелдирген бис.

Шил хүлээп алыр пункт ажыттынган. Четверг санында ону хүлээп ап турар».

Каяа-даа, кажан-даа быжыг сагылга-чурум дээш

РЕЙДИЛЕР ЧҮНҮ КӨРГҮСКЕНИЛ?

СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин совет кижилер, оон иштинде Тываның ишчилери улуг сеткил ханыышкын-биле деткээн болгаш амгы үеде чедиишкинниг боттандырып турар. Дыка хөй бүдүрүлгелерде күш-ажылдың сагылга-чурумун бедидкениндең планныг онаалдаларны ажыр күүседип турар. күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээн. Ындыг бүдүрүлгелерге Кызыл хоорайның № 48 тудуг эргелелин, үлетпүр бараанар садыын, «Тудуг кезектери» комбинатты, Чаагай-жылга комбинадын, № 12 автобаазаны болгаш өскелер-даа хамааржыр болур. Бо коллективтер күш-ажылдың сагылга-чурумун экижиткенинден, ажылдап турар кижи бүрүзүнге негелдени күштелдиргениниден, хөй-нииити организацияларының ролюн бедиткениниден, бүдүрүлгениң сагылга-чурумун база ниитиниң корум-чурумун үрээр чоруктар-биле доктаамал демисежип турарындан ындыг чедиишкиннерни чедип алган. Чурум хажыдыышкын болган таварылгалар бүрүзүн бо коллективтер сайгарып көрүп турар.

Хоорайның чамдык коллективтери күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр чоруктар-биле демиселди ам-даа кошкак чорудуп турар дээрзин маңаа айтыр апаар. Ону бо чылдың эрткен айларында чорудкан рейдилер бадыткаан. Күш-ажылчы коллективтерде профилактика чөвүлелдериниң ажылын хынап көргеш, дыка хөй организацияларда ук чөвүлелдер кошкак ажылдап турар дээрзи илереттинген.

Организацияларның, бүдүрүлгелерниң удуртукчулары профилактика чөвүлелдериниң ажылынче ханылап кирбес. оон ажылынга киришпес чоруктар бар. Оон чылдагааныдан № 81 тудуг эргелелинде. № 14 механизация эргелелинде. № 62 КМК-да. «Кызыл үлетпүр тудуг» эргелелинде, чер ажылдары кылыр эргелелде. № 1 АТБ-де. Кодээ ажыл-агый министерствозунуң АТБ-зында болгаш өске-даа черлерде профилактика чөвүлелдери кошкак ажылдап турар. Корум-чурум хажыдыышкыннары кылган ажылдакчыларга бо организациялар дээштиг хемчег көргүспейн келген. Чижээ, № 1 АТБ-ден 18 кижи эзириктер сергедир черге хонган, оларга хамааржыштыр хемчег алыры-биле иштики херектер килдизи тускай бижикти чорүткан турбуже. чүгле үш кижиге хемчег хүлээткен дугайында харыы келген.

Ниитиниң корум-чурумун үрээр чоруктар күш-ажылдың сагылга-чуруму-биле харылзаалыг. Ажыл-ижинге бердинген, шак-үеви чөп ажыглап турар кижилер арага-дарыже хандыкпас болгулаар. Оон ангыда чүгле арага-биле холбашкан эвес, ажылчын үе-шакты хуу ажыл-агыйга чарыгдаар кижилерниң бары сөөлгү болгулаан рейдилер үезинде илереэн. Чижээ, бо чылдың январь 25-те кылган рейд үезинде «Сельэлектростройнуң» тудуг-монтаж эргелелинде инженер Нина Игнатьевна Лапшакова, экономист Татьяна Александровна Пахомова, кассир Галина Степановна Грабцевич ажыл шагында «Саян» универмагка турганнар. Ол ышкаш «ЦЭС тудуг» эргелелинден М. Клименюк, баня-хеп чуур чер комбинадындан Д. Чудинов, Кодээ ажыл-агый министерствозундан Л. Гуркова олар база ажыл шагын хуу херекке ажыглап турганнар.

Ажыл шагында «Саян» универмагынга «аалдап» кээрлерниң хөй кезии кассирлер, бухгалтерлер, экономистер болуп турар. Олар «банк баар» дээн чылдагаан-биле ол магазинге кирип кээрлер. А арагага сундулуглар ийи-чангыс чылдагаан тыпкаш, водка магазиннеринге баарлар. Чижээ, арага садар магазиннерге ажыл шагында хоорайның септелге тудуг эргелелиниң ажылчыны Павел Петренко, «Кызыл тудуг» эргелелиниң бизанчылары Никола Саяч, Николай Сурун-оол, 48 болгаш «Кызыл тудуг» эргелелдериниң тудугжулары Юрий Солдатенко, Василий Аброов оларны рейдиниң киржикчилери туткаңнар.

Бо чижектер ылангыя тудуг организацияларында ажыл шагының хүлээ кошкак тургустунганын бадыткап турар. Ук организацияларның ажылчыннары тудуг объектилериниге ажыл шагында бөзин арагалай бээр чоруктар база бар. Чижээ, «Тыва сүт тудуг» трестиң автобаазазының кызыл-булуңунга арагалаашкынны оон директору Кухлов боду организастаан.

Ажылга эзирик кээр чоруктар чамдык организацияларда ам-даа үндезини-биле чайлаттынмайн турар. Чер ажылдары кылыр эргелелде чолаачы Иванов, «Тыва тудуг» трестиң демир-бетон кылыглар заводунуң ажылчыннары Воробьев, Борисов оларның эзирик ажылдап турганын рейд киржикчилери илереткеннер.

Хоорайның чамдык албан черлериниң, организацияларының удуртукчуларының талазындан ажылчыннарга, ажылдакчыларга контроль чок дээзин рейдилер көргүскен. Ындыг чоруктуң болдуреэзы-биле профилактика чөвүлелдери, хөй-нииити организацияларының күжүнге даянмайн, тодаргай хемчеглерни алыр ужурлуг.

В. РАИТИН,
хоорайның иштики херектер килдизиниң ажылдакчызы.

ЭЭЛЧЕГ БҮРҮЗҮНДЕ

Кызыл хоорайкүүскомунуң иштики херектер килдизиниң таныыл албанының ажылдакчыларының ортузунда социалистиг чарыштың бирги кварталда түңнелин үндүрген. Чарыштың бирги черин «Каа-Хем» поселогунда № 2 ээлчег (удуртукчузу А. Пеньковский) алган. Күш-ажылдың маргылдааның ийиги, үшкү черин тергиидээн ээлчег-биле № 1 ээлчег алган. Оон тус-тус мурнакчылары: Оларга М. И. Петрак, А. П. Т[illegible], Я. А. Норбу, А. С. Эртине, В. Ч. Байыр болгаш оон-даа өскелер хамааржыр.

Ээлчеглерниң быжыглааны участоктарының ажылы эки. хүлээнген херээнге ажылдакчы бүрүзүнүң харысалгазы бедээн. Эрткен айларда чангыс-даа хажыдыышкын болбаан.

Хүлээнген херээнге ажылдакчыларының харысалгазы бедик. Ындыг-даа болза чылдагаан чок ажыл шагы үзер чоруктар тургулаан. Күш-ажылдың сагылгы-чурумун хажыткан чангыс-даа таварылга кичээнгей чок эртпес. ол дугайын нииги хуралга чугаалажып турар.

Таныыл албанында политөөредилгениң кичээлдери организастыг эртип турар. Өөредилге чылы эгелээнинден бээр он ийи кичээл эрткен. Аңаа таныыылдар тускай мергежилин база бедидип турар. Пропагандист О. Д. Сат кичээл бүрүзүн солун. билдингир кылдыр эрттирип келген.

О. ДАНЧАЙ-ООЛ.

ОРУУВУСТУ ЛЕНИН ЧЫРЫТКАН

(В. И. Ленинниң Төп музейинден репортаж)

В. И. Ленинниң Төп музейиниң залдарының бирээзиниң делгиирлери Россияның партия организацияларын «Искраның» долгандыр каттыштырар, РСДРП-ның ийиги съездизин белеткээр база ону эрттирер дээш, баштыңчының чорутканы канчаар-даа аажок улуг болгаш могаг чок ажылының дугайын төөгүп турар. Ында делгээн документилер, фоточуруктар болгаш өске-даа материалдар чаа хевирниң партиязын — ажылчын ангының партиязын, эртемниг коммунизмниң партиязын, социалистиг революцияның болгаш коммунистиг тургузуушкуннуң партиязын тургузар талазы-биле Владимир Ильичиниң теоретиктиг болгаш практиктиг ажыл-чорудулгазын көргүскен.

Кызыл өөсте бижээн В. И. Ленинниң «Политиктиг бодалдың угланыышкыны болуп, политиктиг партия болуп, большевизм 1903 чылдан бээр туруп келген» дээн сөстери делгиирниң кол өзээ болуп турар. Чогум-на харын ынчан, чүс чылдың эгезинде, РСДРП-ның II съездизи болуп эрткен.

Бистиң мурнувуста — электрижилип каан чурт чуруу. Ында съездиже делегаттарның чорукткан хоорайлары айыткан. Ол 1903 чылдың июль 17-де (30-де), август 10-да (23-те) Брюссельге болгаш Лондонга болган. Оон ажылынга 26 улуг партия организацияларындан 43 делегат киришкен.

В. И. Ленин съездиниң төвүнге турган. Протоколдарда оон 130 чугаалары, саналдары, немелделери бижиттинген. Оон бижээн документилерниң — партияның Программазының болгаш Уставының, пролетариаттың экономиктиг демиселиниң дугайында, демонстрацияалар дугайында, тараачыннар ортузунга ажыл дугайында, өөренип турар аныяктарга хамаарылга дугайында резолюцияларның база өске-даа материалдарның тырттырып хоолгалаан чуруктары делгээн. Владимир Ильичиниң хуралдар үезинде бижип ап турган демдеглелдеринден арыннар база ында. Чүве чугаалааннарны ол кайы хире кичээнгейлиг дыңнап, оларга удурланыр азы оларны деткиир дээш канчаар белеткенип турганы, оон бодалы кайы хире идепкейлиг ажылдап турганы ол материалдардан көскү.

Съезд нарын байдалга эртип турган. Оппортунистер-биле демиселдиң кайы хире чидиг турганын чуруунчу Ю. Виноградовтуң «РСДРП-ның II съездизи» деп чуруу тодаргай көргүзүп турар.

Партияның Уставын чугаалажып көрүп турда, оон саналдарының бижимелдери, Уставтың бирги парагравы дээш маргылдаалар дугайында оон демдеглелдери дыка солун. Бүгү-ле документилер ленинчи бодалды бадыткап турар— партия дээрге дайынчы организация-дыр, ооң кежигүн бүрүзү революстуг демиселге идепкейлиг киржир болгаш партийжи чурумга чагыртыр ужурлуг.

В. И. Ленинниң «Партия кежигүнүнүң адын болгаш ужур-дузазын улам-на, улам бедидир көдүрерин оралдажыр ужурлуг бис» дээн сөстери кажанда-даа үнелиг. Ол чагыгны барымдаалааш, СЭКП партия амыдыралының ленинчи норма-чижектериниң үндезининге, бодунуң шынар составын экижидериниң, партийжи хүрээлениң сырый каттыжыышкынының айтырыгларын, эге организацияларның дайынчы шинээзин бедидериниң, оларның күш-ажылчы коллективтерге салдарын күштелдирериниң айтырыгларын чүткүлдүг-биле шиитпирлеп турар.

РСДРП-ның II съездизиниң ажылының дугайында стенография отчёдун, даштыкы социал-демократтыг партияларның оон түңнелдерин бедик-биле үнелээн солуннарын делгиирлерде салган.

В. И. Ленинниң «Бир базым бурунгаар, ийи базым аткаар» деп ССРЭ-ниң улустарының болгаш даштыкы чурттарның хөй-хөй дылдарында очулдуртунган номунга тураскааткан тускай делгиир база бар. Ховар дээн чүүлдер ында делгеттинген: 1904 чылда орус дылга бир дугаар үндүрүлгези, фашист диктатуралар тергиидеп турда, Испанияга болгаш Португалияга үндүрген номнар.

Меньшевиктерни чидии-биле сойгалаан П. Н. Лепешинскийниң политиктиг карикатуралары. Ол ажылдарны В. И. Ленин бедик-биле үнелеп чораан.

Экскурсиялап келгеннер А. И. Елизарова-Ульянованың музейге берген шыдыраа столунуң чанынга үр-ле турарлар. Владимир Ильичиниң планы-биле кылган ол столчугаш чажыт хааржактыг. Аңаа партияның чажыт документилерин болгаш РСДРП-ның II съездизиниң архивин, оларның аразында партия ТК-ның кежигүннериниң дансызын кадагалап турган. Столдуң чажыдын полиция билип чадаан. А ооң чанында — музейге Женевадан келген белек: ол хоорайга турган. В. И. Ленинниң барып турганы университет библиотеказының номчулга залының сандайы.

Демиселдиң болгаш тиилелгелерниң ёзулуг-ла маадырлыг оруун эрткен ленинчи партия дээш чоргаарал музейге чораан кижиге тыптыр. «РСДРП-ниң ийиги съездизиниң 80 чылының дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалында демдеглээни ышкаш, ооң удуртулгазы-биле канчаар-даа аажок улуг чаартылгалар боттанган, олар чурттуң салым-хуузунга шиитпирлиг салдарлыг болупундан ангыда, бүгү-делегей төөгүзүнүң чорудулгазын үндезини-биле өскерткен.

А. СИВЦОВ,
СЭТА-ның корр.
Москва.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

НАЙЫРАЛДЫҢ ЧАЙЫННАНЧАК КӨРГҮЗҮҮ

ПРАГА. Ийи чурттуң аныяктар төлээлекчилериниң республиканы Совет Армияның хостаанындан бээр 38 чылынга тураскааткан каттышкан походу революцияның, дайынчы болгаш күш-ажылчы алдарның черлерин таварып эрткеш, Чехословакияның болгаш Совет Эвилелиниң оолдарының болгаш кыстарының найыралының чайынначак көргүзүү, бодалдарының болгаш чүткүлдериниң чаңгыс аайының илерели кылдыр хуула берген. Походтуң таварып эрткен черлеринге — Дуклага болгаш Свидникке, Поличкага болгаш Плоштинага — дайынга удур массалыг митингилер болгулаан. Ийи чурттуң аныяктарының ол митингилерге чүве чугаалаан төлээлекчилери, ортумак ыраашылдың чаа америк ракеталарын Барыын Европаның элээн каш чурттарынга сайгара тургузуп алгаш, Европаны ядролуг чепсектиң чер складызы кылдыр хуулдурар бодап турар Рейган администрациязының кемниг планнарынга удур, тайбың дээш демисежиринге шиитпирлиин илергейлээннер.

Чехословак болгаш совет аныяктарының Лидицеге болган митингизинге Бүгү-делегей ассамблеязының делегаттарынга кыйгырыгны хүлээп алган, «ядролуг дайынга удур, тайбың болгаш амыдырал дээш» Бүгү-делегей ассамблеязы келир айда Прагага ажыттынар. Делегей реакциязының каржы планнарын болдурбазын, чер кырынга тайбыңны камгалап алырын ында кыйгырып турар.

(СЭТА).

СОЦИАЛИЗМНИҢ, ТАЙБЫҢНЫҢ ИДЕГЕЛДИГ ЧӨЛЕНГИИЖИ

Социалистиг дем каттыжылгазының чурттарының шериг-политиктиг камгалал эвилели — Варшава Керээзиниң организациязы 28 чыл болуп турар. Ол эвилелдиң тургустунган төөгүзү болгаш эрткен үениң дургузунда оон ажыл-чорудулгазы болза, ол эвилел делегей хереектеринге чугула болгаш чаагай рольдуг болуп турар, аңы-дүжүма чурттарның национал болгаш интернационалдыг эрге-ажыктарынга шынчы бараан болуп турар, социалистиг чаалап алыышкыннарның болгаш тайбыңның идегелдиг камгалакчызы болуп турар дээрзин **Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелерниң Каттышкан чепсектиг күштериниң штавының начальниги Армия генералы А. И. Грибков** СЭТА-ның корреспондентизинге чугаалаан.

Социалистиг дем каттыжылгазының чурттарынга удур империализмниң белеткеп турганы дайын айыылы диргелип турда, төөгүге чугула херектиг күш кылдыр Варшава Керээзиниң организациязы тургустунган.

Эрткен чылдар болза оон киржикчилеринге АКШ-тың болгаш НАТО-нуң өске-даа элээн каш чурттарының дайынзырак күштериниң агрессчи семээшкиннеринге удур шудургу болгаш күженишкинниг демиселдиң чылдары болуп эрткен. Социалистиг дем каттыжылга чурттарының камгалал күженишкиннерин тайбыңның эрге-ажыынга дүүштүр каттыштырганы чогуур үезинде хандыр көрдүнген хемчег дээрзин эрткен чылдар көргүскен. Империалистиг бөлүктерниң социализмге удур агрессчи дайынзырак чимзениишкиннери чогуур өйтүр шавыышкыннарны алган, амгы үеде кижи төрелгетенниң турар-турбазынга кыжанып турар дайынның планнары чогуур үезинде узуткаттынып турган. Моон соңгаар-даа ындыг болур ужурлуг.

Социалистиг дем каттыжылгазының чурттарының шериг-политиктиг эвилели болза, тайбыңны камгалаарынга, делегейниң политиктиг байдалын экижидеринге, боо-чепсекти эндере бүдүрерин болдурбазынга, социалистиг күрүнелер биле НАТО чурттарының аразында удурланыышкынның деннелии чавырылдырарынга бараан болуп турар инициативаларның төвү болган. Варшава Керээзиниң киржикчилериниң политиказының бо угланыышкыны кол угланыышкын болуп келген болгаш ындыг болуп артар-даа. Ол болза социализмниң бүдүжүн, тайбыңга ынак характерин илередип турар.

Ол политиканың илерээшкининиң чижектерин мен хөйнү көргүзүп болур мен. Чижээлээрге, СЭКП ТК-ның Чиигине секретары эш Ю. В. Андроповтуң «ССРЭ-ниң 60 чылы» деп илеткелинде, оон дараазындагы оон чугааларында, Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелерниң Политиктиг консультативтиг комитединиң Прага чөвүлел хуралынга хүлээп алган Политиктиг декларациязында, социалистиг дем каттыжылгазының чурттарының партияларының болгаш чазактарының өске-даа документилеринде идип үндүрген боттуг саналдарны адаарга-ла четчир. Ол саналдар — АКШ-тың болгаш оон эвилелчилериниң чорудуп турары боо-чепсекти көвүдедириниң политиказынга — дайын белеткээринче угланган политикага боттуг альтернатива.

Социалистиг дем каттыжылгазының чурттары Европаның айыыл чок чорууун быжыглаарының, делегейниң политиктиг климадын экижидериниң болгаш тайбыңны камгалаарының оруу-биле базым санында бурунгаарлаарынга шиитпирлиглер. Делегейниң амгы дүштүкүүрлүг байдалдарында коллективтиг чүткүлдү, быжыг болгаш дүвүревес чорукту, бүгү чаңгыс аай бодалдыын болгаш бот-бодун билчип турарын, тайбың дээш демиселге чайгылыш чогуп болгаш дайынны чайладып болурунга бүзүреддии олар көргүзүп турарлар. Чер кырынга тайбыңны камгалаары дээш делегейге кады ажылдажылгаже оларның кыйгырыы планетаның бүгү кезектеринде чүүлдүгзүнүүшкүнге болгаш деткимчеге таваржып турар.

Империалистиг реаксылыг бөлүктерниң коммунизмге удур «ыдыктыг поход» чарлааны, социалистиг системаны бүрүн узуткаарының, Совет Эвилелин болгаш социализмниң өске-даа чурттарын шериг күжүнүң талазы-биле ажып эртерин планнарын тургузуп турарын, ССРЭ биле АКШ-тың аразында, Варшава Керээзи биле НАТО-нуң аразында дең байдалды үрегдээрин оралдажып турарын Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелер херекке албайн барып шыдавастар.

Империализмниң агрессчи чимзениишкиннери камгаланыр арганы чогуур деннелге тургузарының дугайында сагыш човаарынче, харын-даа шынгыы сагыш човаарынче аңы-дүжүма чурттар-биле кады бистерни албадап турар дээрзин СЭКП ТК-ның Чиигине секретары эш Ю. В. Андропов онзалап демдеглээн.

Күчүлүг болгаш улам күштелип турар шериг-политиктиг болгаш эртем-техниктиг күштерге, улустарның найыралынга даянып алгаш, Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелерниң коммунистиг болгаш ажылчын партиялары база чазактары кандыг-даа агрессия кайыын-даа халдап кээр чүве болза, аңаа чогуур өйтүр харыы бээринге белеткелин улам бедидериниң хемчеглерин ап турарлар. Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелерниң Каттышкан чепсектиг күштери эң чаа боо-чепсектер-биле болгаш техника-биле хайыртыттынган, эң чаа органзастыг, бедик белеткелдиг кижи составтыг, оларга даандырган сорулганы чедиишкинниг күүседиринге чугула херектиг чүве бүрүн-биле бар.

Чепсектиг күштерниң дайынчы мөзүзүн болгаш дайынчы белеткелин чайгылыш чокка бедидеринче онза чугула сагышты салып турар. Ол факторлар болза империализмниң агрессчи чүткүлдериниң оруунга шиитпирлиг моондак болуп турар. Варшава Керээзиниң чурттарының ниитилел-политиктиг тургузуунун, идеалдарының, эчис сорулгаларының бир аай болуп турар чаагай байдалдарынга ёзулуг-ла чепсек талазы-биле аңылышкылар болуп турар эвилелчи армияларның херек кырында амыдыралының бүгү талаларын хаара туткан шериг кады ажылдажылганың механизми сайзырангайжып турар. Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелерниң камгалал министрлериниң комитеди, каттышкан командылал чери болгаш оон штавы, Каттышкан чепсектиг күштерниң шериг чөвүлели болгаш өске-даа, тургустунуп келген делегей байдалдарын барымдаалап тургаш, эвилелчи чурттарның коллективтиг камгалалының системазын улам күштелдирер талазы-биле дугуржулгалыг хемчеглер ажылдап кылыр органнар шалыпкын хедилип турарлар.

Каттышкан күженишкиннер-биле шериг эртеми чедиишкинниг хөгжүп турар. Бистиң камгалал эвилелиниң коалиция характери-биле холбашкан элээн каш улуг-даа, бичии-даа айтырыглар шиитпирлеттинген. Ол айтырыглар шеригниң уран аргаларынга, шеригниң кижи составын өөредиринге болгаш кижизидеринге хамааржыр. Дайынчы болгаш шимчээнгир белеткелдериниң херек кырында үг-шиин тодарадырынга, шериглерниң болгаш флоттарның күштериниң дайынчы белеткелин бедидеринге чугула ужур-дузалыг эртемге үндезилеттинген сүмелер-биле болгаш саналдар-биле национал армиялар болгаш каттышкан чепсектиг күштер ниитизи-биле байыттынган.

Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң Каттышкан чепсектиг күштериниң дайынчы белеткелин сайзырангайжылары оон кижи составының мораль-политиктиг болгаш дайынчы шынарларындан кол хамааржыр. Бүгү-ле эвилелчи армияларның солдаттарының болгаш матростарының, сержантыларының болгаш старшиналарының эң хөй кезии боттарының херээнин специалистери, оларның хөй — дайынчы өөредилгениң тергиинери, комсомолчулар болгаш аныяктарның социалистиг организацияларының кежигүннери дээрзин чугаалап каар херек. Оларның бедик политиктиг медерелдиинин быжыгып турары, аажы-чаңының сайзырангайжып турары, патриоттуг болгаш интернационалдыг кижизидилгези командылал черинин, политорганнарның, партия организацияларының кичээнгейиниң төвүнде туруп турар. Эвилелчи армияларның дайынчылары улустарның бедик идегелин бадыткап, оларга даандырган сорулганы чедиишкиниг боттандырып, боттарының шериг хүлээлгелерин алдарлыы-биле телептиг күүседиринге белени илергейлеп турарлар.

Варшава Керээзиниң киржикчилери күрүнелериниң Каттышкан чепсектиг күштериниң шериглериниң, командылериниң, штабтарының өөредилгезиниң комплекстиг дээди хевири болза, «эвилел», «чепсек талазы-биле акылышкылар», «найырал», «камгалал» чергелиг кады кылыр өөредилгелер болур. Ындыг өөредилге бүрүзү Каттышкан чепсектиг күштерниң дайынчыларының аразынга интернационализмни болгаш найыралды быжыглаарынче чаа базым болуп турар.

Социализм чурттарының аңы-дүжүма шериглери кымга-даа кыжанмайн турар дээрзин түңнелинде база катап онзалап демдеглеп каксап тур мен. Оон-биле чергелештир олар чаңгыс аай дайынчы одуругга туруп алгаш, социализмниң чаалап алыышкыннарын камгалаар талазы-биле бодунуң төөгүлүг улуг албаның ыдыктыы-биле күүседип, кезээде дайынчы белен байдалда турарлар.

(СЭТА).

АҢГЫ-АҢГЫ ДИПТЕРДЕН

ХАНОЙ. Вьетнамның мурнуу чүгүнде Нячанге хоорайга болган чөвүлел хуралдың киржикчилери эртем болгаш техниканың хөгжүлдезиниң айтырыгларын чугаалашканнар. Эртем болгаш техника талазы-биле эң чугула сорулгалар эртем шинчилелдериниң аргаларын болгаш организастаарын сайзырадыры болурун ол республика чөвүлел хуралынга демдеглээн. Ол ышкаш эртем ажылдарын чурттуң херектелдеринге улам чоокшуладыры, эртем-техниктиг чедиишкиннерни улус ажыл-агыйынга дүрген болгаш ажыктыг кылдыр нептередип, ажыглаары база чугула сорулга боон турар.

ЛЮКСЕМБУРГ. Барыын Европаның ол бичии күрүнезинде өртектерниң чылда ортумаа-биле улгадыры бо чылдың апрель айда 995 хуу четкен. Ол дугайын Люксембургтуң «Статек» дээр статистика талазы-биле албан чери дыңнаткан. 1980 чылдың апрельден эгелээш, бо чылга чедир чуртка 59 аттыг барааннарның өртектери улам аартаан.

ДАМАСК. Палестин шүлүкчү болгаш хөй-нити ажылдакчызы Махмуд Дервишке делегейниң «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» Ленинчи шаңналын тывысканы чүгле оон хууда ачы-хавыязын бедик-биле үнелээни ол эвес, харын база палестин национал культураның ролюн болгаш ужур-дузазын база хүлээп көргенининң дугайын херечилеп турар. Ол дугайын Палестин чогаалчыларының болгаш журналистериниң Бүгү-нити эвилелиниң ында парлаан медеглелинде чугаалап турар.

Махмуд Дервиш палестиннерниң шынныг херээ дээш демиселчи боор турарын ол медеглелде айыткан. Оон чогаал ажылдары хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш демиселге литератураның болгаш уран чүүлдүң дээштиг чепсээ болурун чайыннандыр көргүзүп турар.

ВАШИНГТОН. АКШ-тың администрациязы боо-чепсекти эндере бүдүреринге чаа-чаа миллиардтарны октавышаан, социал программаларны кызыгаар чок хемчээлге кызырып турар. Ол программалардан миллион-миллион американнарның амыдыралы хамааржып турары билдингир. «Балтимор сан» солуннуң бижээни-биле алырга, администрация амгы үеде ажылдаар арга-шинээзи чок апарган кижилерге чиигелделерин кызырарын көрүп турар. Ынчангаш ажылдаар арга-шинээзин оскунган дээш акша дузаламчызы ап турар хамаатыларның дансыларын кызырары долузу-биле кылдынып турар. Чүгле сөөлгү 18 айлар иштинде оларның саны 1 млн. кижиге кызырылган болгаш амгы үеде 3,9 млн. кижи арткан.

ХАРАРЕ. Мурнуу Африка Республиканың эрге-чагыргалары чуртта сөөк-язы ылгаарының корум-чурумун улам дошкуурадып турар. Тудуп хоругдаар болгаш хөй түңнүг акша-биле торгаар деп коргутпушаан, африканнарның Преторияның он чеди кварталдарынга чорууруп хоруп каап. Апартеидтиң ёзу-чурумунуң хоойлу-дүрүмнериниң ёзугаар «сөөк-язы белүүнүң талазы-биле долу үнелиг эвес» деп сапаттырып турар индейлерниң парктарга болгаш кинотеатрларга баарын база ынчаар кызыгаарлап каан.

(СЭТА).

АЛЖИР. (СЭТА). Национал-хосталга фронтузу (НХФ) партияның ээлчеглиг V съездизинге белеткелдер Алжирде калбарган. АУДР-ның социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң беш чыл планының күүсеттинген түңнелдерин үлетпүр бүдүрүлгелеринде болгаш көдээ ажыл-агый кооперативтеринде чоң идепкейлии-биле чугаалажып турар. Политиктиг болгаш экономиктиг хамаарышпас чорукту быжыглаар талазы-биле чурттуң чедиишкиннеринге ажылчыннар, тараачыннар, албанхаакчылар бедик үнелелди берип турарлар. Чоннуң политиктиг идепкейиниң өскени, НХФ партияның массалар-биле харылзаазының быжыкканын, чурттуң улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга оон ролюнуң бедээнин

СЪЕЗДИГЕ БЕЛЕТКЕЛДЕР

чоннуң санал-оналы херечилеп турар деп, съездиге белеткелдерниң национал комиссиязы демдеглеп турар.

Ам болур съездиниң хүлээп алыр шиитпирлери элээн хөй чылдарда чурттуң амыдыралын тодарадыр дээрзин НХФ партияның Тизи-Узу областа национал комиссары Абделькадер Саадна СЭТА-ның корреспондентизи-биле беседа үезинде чугаалаан.

Съездиге белеткелдер Национал хартияның принциптеринге — Алжир революциязының программныг документизинге — шынчы чоруктуң ёзузунга эртип турарын ол уламчылап чугаалаан. Ол дээш миллион ажыг алжир патриоттарның амы-тынын шыктынганы социалистиг шилип алыышкын болгаш чоннуң дешпилелгелиг чаалап алыышкыннары быжыг болгаш эде көрдүнмес. 2000 чылга чедир чурттуң социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң перспективтиг планында олар көргүстүнген. Ол планны съездиге келир беш чыл планы-биле кады чугаалажыр көөр. Ол планның эң чугула сорулгазы болза, ажылчы чоннарның үндезин эрге-ажыктары-биле дүгжүп турар социалистиг ниитилелди тудуп тургузары болур дээрзин Абделькадер Саадна онзалап демдеглээн. Партияның хуралдарын организас талазы-биле быжыглаарының айтырыгларын база съездиге чугаалажыр. Амгы үеде бистиң лозунувус — күш-ажыл болгаш сагылга-турум деп НХФ партияның областы организациязының удуртукчузу түңнелинде айыткан. Хамаарышпас болгаш хостуг Алжир дугайын күзеп чораан, өлген маадырларга шынчызы оон-биле бадыткап турар бис.

«РЕВОЛЮЦИЯНЫ БООЙ ТУДАР АРГА ЧОК»

МАНАГУА. (СЭТА-ның корр). Рейганның администрациязының дужаалын күүседири-биле АКШ-тың Төп разведка эргелели никарагуа революцияны бүгү аргалары-биле узуткап, соксадыр дээш оралдажып турар. Ол дугайын аңаа болган парлалга конференциязынга ТРЭ-ниң шаанда шивишкини чораан Ральф Макгихи чугаалаан. Ол кижи америк шивишкин чериниң делегейниң аңгы-аңгы районнарынга кем-буруулуг үүлгедиишкиннеринге бодунуң удурланыышкыны-биле сурагжаан.

ТРЭ кажан-даа америк политиканың чажыт чепсээниң ролюн күүседип турган. Ону Ак бажың ёзулуг улусчу, демократтыг чазактарны дүжүр октаарынга болгаш бодунуң айыындан эртпес шериг диктатураларын эрге-чагыргага тудар дээш ажыглап турар деп, Р. Макгихи чугаалаан. Никарагуаның чазаан дүжүр октап, узуткаарын ажыы-биле чарлаан президент Рейганның күзээниң ёзугаар ТРЭ Никарагуаның улузунга удур ханныг үүлгедиишкиннерни кылып турар сомосачы бөлүктерни чепсеглеп, акша-хөреңги-биле хандырып, ол чуртка удур экономиктиг дайынны кылып, хоп-мегечи пропаганда кампаниязының дузазы-биле ону делегей кырынга бактаарып оралдажып турар.

Никарагуага келгеш, мен ТРЭ-ниң сомосачыларга берген америк боо-чепсектерни-биле балыглаткан кызыгааржылар-биле ужуражып, контрреволюсчуларның дээрбечи үүлгедиишкиннеринден боттарының ажы-төлүн оскунган иелер-биле чугаалашкан мен. Никарагуа улус интервентилерге удур демиселге тиилээш. ТРЭ-ниң кем-буруулуг планнарын боттандырбазынга долузу-биле шиитпирлиг ден, Р. Макгихи демдеглээн.

Каттышкан Штаттар бүгү никарагуа улустуң деткип турары революцияны боой тудуп шыдавас деп ол айыткан. Рейганның администрациязының Төп Америкага агрессчи үүлгедиишкиннери ол бүгү девискээрге чүгле боо-чепсектиг улуг мөгүдежишкинни үндүрүп болур, ынчангаш ол Каттышкан Штаттарга база бир, чаа аптырышкынны таварыштырар апаар.

С. ГОРБУНОВ.

БУРУНГУ СУУРНУҢ БӨГҮНГҮ БАЙДАЛЫ

Египет бурунгу Бахват суур, ол Дакахлия можузунда, онзагай төөгүлүг. Египеттиң төөгүзү-биле оон алы холбашкан, шүлүглелдер болгаш шиилерниң арыннарында база-ла ол суурнуң алы кирген.

Шыдажыр арга чок берге амыдыралдың байдалдарының уржуундан Бахваттың тараачыннары дарлатканы помещиктериниң ордуларын өрттедипкен. Тура халышкан тараачыннарны тус черниң эрге-чагыргалары каржы-дошкуну-биле баскан. Оларның хөй кезии өлүрген, дыка хөй кижилерни кара-бажыннаал, бир кезектерин шөлүпкен. Ол болуушкун 1951 чылда болуп эрткен. Оон соонда, бир чыл эрткенде, ирий берген феодал ёзу-чурумну Египетке болган революция алгаш октапкан. Абдель Насерниң удуртулгазы-биле эрге-чагырганы холга алган, патриотчу хөөн-сеткилдиг офицерлер чуртту социал-экономиктиг чаартылгаларның оруунче үндүрерин бодап алган турган.

Чаартылгаларның хаттары Бахват суурну база оюп эртпейн барган. Аграр реформа дугайында хоойлу ёзугаар помещиктерниң черлерин ядыы тараачыннарга хуваай үскен. Черни коллективтии-биле ажыглаарының таарымчалыын билгеш, олар кооперативтерни тургускан. Оон түңнелинде тараачыннарның орулгазы өскен, материалдыг байдалы экижээн. Суурларның кудумчуларынга электри чырыы кыып, тараачыннарның бажыннарынга радио болгаш телевидение кирдине берген. Хөй чурттакчылыг суурнуң ниити хевири чаартынган. 4 школаны, эмнелгени, телефон станциязын, кооперативтиг садыгларны, ветэмнелгени, аныяктар бажыңын туткан.

Амыдыралдың чаа өзүмнери ындыг белен эвес күш-биле кедуруп органзаны. Чер ээлери болгаш оларның талалакчылары кадыг-дошкун удурланыышкыннарны чорудуп турган, ынчалза-даа эрге-чагыргага даянып алган тараачыннар боттарының чаалап алыышкыннарын камгалап ап шыдап турганнар. Насерниң өлгени болгаш Садаттың эрге-чагыргага келгени чаартылгаларны чок кылырынга чедирген. Египет эрге-чагырга революцияның чаалап алыышкыннарын чок кылыр дээш чамдык хемчеглерни чоруткан. Чер ээлеринге черни катап эгидеринче угланган хоойлуну чазак 1974 чылда хүлээп алган.

Ол бүгү байдал Бахватты база бергелерге чедире берген. Күрүнеден кандыг-даа хуза ап албайн баргаш, кооператив сандарап дүшкен. «Тараачын банкы» деп чарлаал суурнуң кол кудумчузунга кестүп келген. Ядыы тараачыннарны мөлчүп эгелээнинден ол банктың орулгазы өзүп турган. Чээлиге берген акшаның хөөзү чылда 20 хуу чедир өскен. Көдээ ажыл-агый техниказын, үрезиннерни болгаш чемишчидилгелерни ажыглааны дээш төлевир улгаткан.

Суурнуң тараачыннарының амыдыралы бергедээн. Тараачын өг-бүлениң шөлү (бир федан — 0,42 га) коңчуг эвээш болуп турар. Оон алыр дүжүт коңчуг куду. Бир эвес бир өг-бүлениң кежигүннериниң саны беш болза, оларның амыдыраарынга бир чылда 300 египет фунт херек. Бир кижиге айда 5 фунт чарыгдаттынар. Ол хире акша-биле Египетке кижи амыдырап болур бе? Бир килограмм эът өртээ ол черде 4 фунт, ийи чүс грамм саржагның өртээ — барык 1 фунт. Ынчап кээрге, амыдыраар арга дыка нарыылап келир.

— Амыдырал бо хире турда чурттаары берге-ле чүведир, чиир аъш-чем садып алыр арга барык чок болуп келир, довурак чиир чүве болган болза — деп, суурнуң чурттакчызы Тауфик Амин чугаалап турар.

Ынчангаш Бахваттың үндезин чурттакчылары өскээр чоруп, чурттаарының аргазын дилеп, хоорайларже барып, даштыкыже үнүп турар.

Египеттиң өске суурлары-биле бир дөмей, Бахваттың шиитпирлээр ужурлуг айтырыглары-ла хөй. Помещиктерниң болгаш байларның эрге-ажыы дээш эрге-чагыргалар тергиидеп барган. Тараачыннарның шөлдериниң дүжүдү куду болуп артпышаан, оларны чаагайжыдарының аргазы барык чок болган. Тараачыннарның бүдүрген продукциязын күрүне чиик өртек-биле садып ап турар.

Күрүне деткимчезин албайн барганындан школа хагдынган. Эмнелгениң эжиктери, соңгалары, дериг-херекселдери үрелген. «Шуут ат болдувус. Тус черниң байларының, эрге-чагырга төлээлериниң аажылааашкыннарынга удур чүнү-даа кылып шыдавас-тыр бис» — деп, улгады берген тараачын Ибрагим Юнис чугаалап турар.

Н. ТЕРТЫЧНЫЙ,
СЭТА-ның корр.
Каир.

ДУЗАЛААРЫНГА БЕЛЕН

ТОКИО. (СЭТА). Японияның дайынчы корабльдери «бир эвес онза байдал болу берзе», ядролуг ракеталарны ап чоруур атомнуг америк суг адааның хемелеринге дайынчы дузаны чедирерин белени Национал камгалал эргелелиниң (НКЭ) төлээлекчизи Японияның парламентизиниң үстүкү палатазынга чүве чугаалааш медеглээн. Оон-даа мурнунда НКЭ-ниң ажылдакчылары америк дайынчы корабльдерин ажык далайга «камгалаар» апарып айтып турганнар.

АКШ. Джовтауэзда кам ээлдирер заводтуң (куруктa) хаалгаларын шоочалап каап турар. Оон девискээринде кым-даа кээлбес, шыпшыңна чүве апарган.

АДН-СЭТА-ның фотозу.

Кыргыс ССР-ниң күрүне филармониязының аас чогаал ансамблиниң программазы байлак. Аас чогаалындан алган алгаг-йөрээлдер, улустуң ырлары, шоодуглуг интермедия, демир-хомуска күүселде дээш чүү чок дээр. Узун хоюг аялгалар куттула бээр, хомус үнү чаңгыланыр.

ЧУРУКТАРДА: Анара Матиева боду үдевишаан, аян тудуп ырлап ор (үстүнде чурукта), Мыктыбек Уметалиев күүселде үезинде.

Ю. КОСАРЬКОВТУҢ фотолары.

Төрээн чер дугайында

ЧАА ШАГААН-АРЫГ

Төрүттүнгеи чериң дизе, бо-дур дээр мен:
Чаа Шагаан-Арыг дөрт-беш каъг бажыңнары.
Төрелдериң кымнар дизе, дөстүнмес мен:
Шалык, Түлүш, Кыргыс дигеш баргылаар мен.
Атта чаа сөс немешкенин элдепсинме,
Аңаа харын бистиң Тыва чоргаарланыр.
Оолдуң, кыстың омаан көрем, кымнар чок-туг:
Орус, тыва, хакас, бурят... алышкылар!
Улус болгаш бараан сөөрткен пароходтар
Улуг портка уткужуп кээп медээлежир.
Уруг-дарыг аңаа четкеш, ону мактап,
Улуг-Хемнеп катер мунгаш чарыштырар.
Шагаан-Арыг тудуун туткан чалыы не
Чажын чыттап, шайын эзип, балык аштап,
Эртен чораан чүдүрүкчү эжин манап.
Элдеп, эзин бодалдарга мынчаар алзыр:
Саян далай чалгыглары чаржып кээрге —
Чалыы хоорай арны-бажын чунуп кааптар.
Кавысканныг часкы хаттар хадыза-даа,
Кагаан хову шыкты тырткаш, аян кирер.

РСДРП-ниң II съездизиниң 80 чылынга уткуштур

МУРНАКЧЫ БОЛУР ХҮЛЭЭЛГЕ

«Ооң улуг идеалдарының тиилелгези дээш, коммунист бүрүзүнүң эрес-дидим демиселчи болуруну, марксизм-ленинизмниң идеяларын, партияның политиказын ооң ханызы-биле медерел билип алыр база амыдыралга боттандырган турарының дугайында СЭКП сагыш салып турар».
(СЭКП ТК-ның «РСДРП-ның II съездизиниң 80 чылының дугайында» доктаалындан).

«СЭКП-ге 50 чыл болганы» деп демдекти Смоленск областа эң баштай тывысканнарның бирээзи Екатерина Харитоновна Тимошенкованың өг-бүлезинге бир партия организациязын тургузуп болур. Ында — алды коммунист бар. Оларның бежи боттарының амыдыралын көдээ ажыл-агый-биле холбаштырган: уруу Валентина биле Николай Лядушенковтар, уругларының уруглары Валерий биле Нина олар-дыр. Ол өг-бүледен үш партия организациязының секретары үнген.

Ол өг-бүлениң кежигүннериниң партийжи намдарындан каш арыннар бо-дур.

ӨГ-БҮЛЕНИҢ БАШТЫҢЫ — ЕКАТЕРИНА ХАРИТОНОВНА

Партияга коллективизация үезинде кирген. Аңаа кулак-байлар чаңгыс эвес удаа кыжанып турган, ынчалза-даа аныяк коммунист партияның политиказын улам улуг идепкей-биле боттандырып турган. Саанчыдан эгелээш, область төвүнге харыысалгалыг ажылдакчыга чедир Екатерина Харитонованың дайын мурнунда эрткен оруу ол-дур.

Хоорай черге үр чурттап шыдаваан: төрээн суурy чүүден-даа артык болгаш, чанып келген. Селекция-дуржулга станциязынга ээп келгеш, лёндолгунецтиң чаа сортун шинчилеп-шенээр бөлүкке ажылдап турган. 1941 чылда ону үлетпүр шылгалдазынче киирген. Барык бүгү үрезиннерин шуптузун тараан — чүгле кашла сайныг шоодайны магадылал курлавыр кылдыр арттырып каан. Лённу ажаап алыр арга чок болган — дайын эгелээн.

Фашистер суурга чоокшулап чедип келирге, партизан отрядын тургузуп эгелээн, аңаа Е. Тимошенкова уруу Валентина-биле кады кирип алганнар. Ооң соонда партия райкому оларга чаа партийжи даалганы берген — олар станцияның бөлүк ажылдакчылары-биле кады Смоленскиниң лёнунуң эң эки сорттарын сөөртүп үндүргеш, камгалаары-биле чоруткан.

Ол белен эвес даалга турган, ынчалза-даа олар үрезиннерни камгалап каавнар. Ооң соонда областы эжелекчилерден хостаанда ону боттарының чериинге тарааннар. Ол үрезиннер чүгле он гектар черге чедишкен-даа болза, дүжүт дыка чаагай болган. Ам ол сорт чуртта бүгү лён шөлүнүң барык чартык кезиин ээлеп турар.

Екатерина Харитоновна дыка үр үениң иштинде Шокинонуң дуржулга-бүдүрүлге ажыл-агыйының партбюрозунуң секретарынга ажылдаан. Ол кажан пенсиялап үне бээрге, ону Н. Лядушенков солаан.

ДАЙЫН ХООЧУНУ — НИКОЛАЙ ЯКОВЛЕВИЧ

СЭКП-ниң Кардымово райкомунда Н. Лядушенковту ак сеткилдиг, эптиг-ээлдек, идепкейлиг болгаш принципиалдыг коммунист деп үнелеп көрүп турар. Ол бүгү-биле чергелештир Николай Яковлевичиниң Ада-чурттуң Улуг дайынының хоочуну болуруун немеп каар ужурлуг.

Фронтуже бодунуң хар-назынынга бир чылды немээш, эки туралы боор чоруткан. Ол Т-34 танкының механик-чолаачызы турган, аар балыглаан-даа болза, дайылдажып турган армияга хевээр артып калган. Экирээниниң соонда — агаар үгер-боозунуң артиллериязы апарган. База катап балыглаткаш, база катап чыскаалга ээп келген. Тиилелге соонда төрээн суурун катап тургузары-биле келген. Аңаа Валентина-биле таныжкаш, куда дүжүргеннер. Ынчан мындыг таварылга болган...

Суурга суг дамчыдар хоорзалар салыр деп шиитпир үнген соонда аңаа эки туразы-биле ажылдаар дээн кижилерниң бригадазын ол ажыл-агыйның партбюро секретары Н. Лядушенков баштап турган. Хоорзаларны битум-биле чаап каанда, бичии оолдарның буруузу-биле чалбыышталып эгелээш, котёлдан ажа хайнып туруп берген. Бичии оолдарның бирээзи хайнып турган массага дүже берген. Николай Яковлевич оңгардан бир дугаарында үне халааш, бичии оолду чалбыыш иштинден ушта соп алган. Ол үеде дыка өрттенгеш, эмнелгеге элээн каш ай иштинде чыткан. Экирээниниң соонда тараа кургадыр комплекстиң машинизинге ажылдап эгелээн.

Ооң шынчы дузалакчызы — кадайы турган.

ВАЛЕНТИНА БРОНИСЛАВОВНА — АГРОНОМ

Ол Горькийге көдээ ажыл-агый техникумун дооскаш, төрээн чериинге ээп келген. Ол аныяк агрономну болгаш аныяк коммунисти ВЛКСМ комитединиң секретарынга соңгуп алганнар.

Тарааның дайын соонда баштайгы дүжүдүн комсомолчуларның канчаар камгалап алганын суурда ам-даа утпаан. Ынчан тарааның үгени чаагай-даа болган. Тарааны сушилкага кургадып четтикпейн, ону шуут-ла ажык шөлге төккеш, кургадып турганнар. Ол үеде районда хат-шуурган кел чыдар, ол тарааны арыды шаап аппарып болур дугайында сагындырыг келген. Ынчаарда чуртка тараа дээрге, алдын-биле дөмей үнелиг турган. Валентина ажыл-агыйның комсомолчуларын шуптузун чыып алгаш, оларның-биле дүнну өттүр ажылдааш, тарааны хат-чаъс келириниң мурнунда сери адааинче уруп ап четтигипкеннер.

ВАЛЕРИЙ НИКОЛАЕВИЧ — ПАРТКОМ СЕКРЕТАРЫ

Ол ортумак школаны дооскаш, Москваага баргаш, институтка кирип алган. Ачазы демги бичии оолду камгалаар дээш, дыка өрттенген деп дыңнааш, чанып келген.

Чолаачы апаргаш, партияга кирген. Элээн каш чыл болганда, ону коммунистер ажыл-агыйның парткомунуң секретарынга соңгуп алганнар.

Баштайгы үелерде Валерийге ачазы болгаш кырган-авазы дыка дузалап турганнар. Чогум-на олар аңаа партияның дээди школазынга кирип ал деп сүмелээн. Үш чыл болганда, СЭКП райкому партияның дээди школазының доозукчузунга ынчаарда хожудап турган «Мольковский» совхозтуң парткомунуң секретары болуруун сүмелээн. Аңаа ажыл-херектерни ол эки чорудуп турган. Райком чоокта чаа аңаа чаа даалганы берген — мелиораторларның көжүп чоруур механизастаттынган колонназын тургузарын дааскан.

НИНА НИКОЛАЕВНА — ОПЕРАТОР

Ооң куш-ажылчы намдары чап-чаа-ла эгелээн. Ол, өг-бүледе эң хеймери, ынчалза-даа партияда ам үш чыл боор турар. Ол сельхозтехниканың область комитединиң электроннуг саналга төвүнүң операторунда ажылдап турар. Партбюрода соңгуткаш, комсомолда ажылды харыылап турар. Ол бүгү талазы-биле үлегер-чижекти көргүзүп турар. Нинаның моон соңгаргы салым-хуузу кандыг болуру ооң бодундан хамааржыр.

Ю. СИДОРОВ,
СЭТА-ның корр.

Шокино
Смоленск область.

ЧУРУКТА: Смоленск областың Шокино суурунда коммунистерниң өг-бүлези: Е. Х. Тимошенкова, ооң уруу В. Б. Лядушенкова, күдээзи Н. Я. Лядушенков, уругларының уруглары Валерий биле Нина Лядушенковтар.
Г. КАЛАЧЬЯННЫҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохроникаазы.

ШЫН ТЫПКАННАР

Бо чылдың № 83 «Шында» тывызык бодалгаларны школачылар Улуг-Хемниң Булуң-Теректен Руслана Өртээл, Аляна Намзын, Ийи-Талдан Валерий Саая, Өвүрнүң Торгалыгдан Кежик Бады-Суур, Каа-Хемниң Бүрен-Хемден Оюмаа Карли, Таңдының Межегейден Полина Иргит, Алина Пилжум, Ак-Довуракта Алевтина Монгуш болгаш өскелер-даа биргиизин — 121 дииңни 11 аңчы 11-11 кылдыр үлешкен, ийигизин — кажааның алды азыында 1-1, шупту 6 өрге олурган деп шын тыпканнар.

ЧАА ЧАА-ХӨЛ

Чаа Чаа-Хөл, совхоз төвү, экии суурум!
Чараш-тыр сен, чоргаараалым хайныктырдың.
Чажырбас мен, күзелимни илереттим:
Чалыы үем турган болза артып каар мен.
Шыдавыже балдым бизеп, тудуун тутчуп
Шылгараанар бирээзинге санадыр мен.
Өрү үнүп, дагларыңга малым малдап
Өшкүлериң, анайларын санашкай мен.
Адак дээнде, далай бузун суксун кылгаш,
Ала-була ховуларын өдекшидип,
Арат чонум кайгап турар дүжүт алгаш,
Ады алгаан эрестерге каттышкай мен.
Чаа Чаа-Хөл, шалыпчылар дери-бузу
Сагыжымга чуруттунуу, чечектел-ле!
Туман шуглаа арлы бээрге костүп кээр сен,
Думаалай чок чоргаар кыс дег, чараш-тыр сен!

Борис ЧЮДЮК.

ЧҮРЕКТЕ ИДЕГЕЛ

Экии, эргим эжим Дарый!

Сээң чагааларыңарны алгыладым. Сеткилиң чылыы болгаш күзелиңниң чаагайы-биле мени өөртүң. Кандыг-даа бол чурттталгадан хөйнү көрүп, чурттап-даа чорда, кижиниң сагыш-сеткилинден кижи дугайында бодалдар ыравас боор чүве-дир. Шынап-ла кижилер аразынга кижи болуп, оларны сактып, хүндүлеп болгаш көөргеп чорбас болза, амыдыралдың херээ чүл? Кижилерге кижи арыг сеткилинден чоокла болза, оон-на бүгү-ле чурттталганың салым-хуузу, келир үези, өөрүшкүзү, муңгаралы шупту ында чүве-дир оң. База бир онза чүве кижи бүрүзүнүн тускайлаң чаражы бар. Ол колдуунда-ла ооң иштики сагыш-сеткили-биле херелденип чоруур. Мындыг бодал-биле мен авамны болгаш башкымны, эжим сени сактып келир-дир мен.

Улус бисти дыка дөмейлээр чорду. Ынчалза-даа мээң сеңээ дециешки дег ындыг харыым бар эвес. Кыдырык чараш улуг кара карактарың-биле эргим чымчак көргүлептериңни, бедик хөрээң кырынче сула баткан довуланчак кара чаштарыңны бадырыпкаш, узун, чиңге ак салааларың-биле суйбагылааш, туң дег ак диштериңни чайынналдыр, кем чок өөрүшкү-биле оожум каттырааптарыңны сактып олур мен. Кижиниң чүрээ шимирт кынныр болгай.

Эмнелгеге ай ажыр чыдар деп чүве мындыг-ла амыр эвес болду. Амыдыралдың иштинде бодаваан бодал, сагынмааның сактыл-даа келир боор чорду. Эш-өөрүнүң ажыл-амыдыралын, өөредилгезин сактып адаарган-даа, боттуң ажылынче сеткил далажып сарынаар-даа апаар.

Угаан кирип, караам чырып кээрге, амыдырал мени кагбаан-дыр деп өөрүшкүлүг бодал-биле чүрек кыптыгып келир чораан.

Бүгү-ле айыылдар ам соомда ырап чыдып калды ышкаш. Ону сагынгаш чоорул Хөөрнүң эрниңге чеде бергенимде, сегирип алгаш, бүгү кужун үндүрүп турган, чалыы назынымны хүннүг чурттталгага катап ээлдирип берген эмчилерге, оларның сагыш чованчыынга, сеткил-чүректиң ханызындан өөрүп четтирбестин-даа аргазы чок боор-дур. Сен база удавас эмчи болуп, чеже кижиге буянны кылыр ыйнаан сен. Буян деп чүвени човулаңдан уштунган кижи билир.

Ам мырыңай-ла кап-кадык, бнезги хевээр мен. Школада өскелерден дорайтавайн-даа, көскүленнеп эрте-даа бербейн, бодумнуң тускай эртемимниң аайы-биле башкылап тур мен. Класс удуртукчузу хүлээлгени база берип каан. Өйталаар эвес, хүлээп алдым. Башкылаары-биле чергелештир пионер, комсомол болгаш класстан дашкаар ажылдар, төрелдер-биле харылзаа дээш шыпап-ла амыр-дыш бербес ажыл хөй. Хүн туржук, айның эртери безин билдинмейн баар чүве-дир.

Өйү эвес-даа бол, чүгле сеңээ чугаалаза деп бодай-дыр мен.

Эмнелгеге чыткаш, сегип турган үемде эгелээн чүве-дир ийин. Ынчан эмнелге даштынга үнүп келгеш, өске кижилер-биле кады чылыг хүн херелинге де ленип олуругулаар турдум. Авай соокcумаар салгын шарлап, теректерниң кыскыл-сарыг бүрүлери-биле сымырашкан чүве дег хадып кээрге, ону дыңнаксаарым аажок. Бир-ле ындыг хүннерниң бирээзинде, терек адаанга олурумда, чагаа келген. Аажок таныырым хол үжүү. Ону көргеш, аңаа-ла чүрээм чымырт кынган. Бодалымга дораан-на школачы чылдарым кирип келди. Он классты дооскужевиске чедир клазывыстың удуртукчузу башкызы Доржу Комбуевичиниң чаңынга турганым сагыжымга кирип келди. Дап хаязын уткууру-биле суур артында дагже шупту кады үнүпкенивисте, башкывысты долганып алган ырлажып, хөглеп чорувуста, шагда-ла ону сонуурган чорааным чажыт бодалдар чүрээмни будуу дувуредип келген. Башкывыстың өөрүшкүзү-даа кедергей, бистиң-биле кады бүгү сагыш-сеткилинден келир үеже көрүнген турган. Доржу Комбуевич менче көргеш:— Каш чыл эртерде күзелиңни чедип алыр сен, амыдырал нарын, бүгү чүве демиселде, ынчан силер-биле кады ажылдаар апаар бис — дээш, мээң эктимге холун салгаш, бодунче чыыра тудупкан. Сактырымга чалбыышталдыр кыва берген ышкаш болдум. Дап хаязы көк-көк сыннар ажыр чырып келгенде, ам тарап чоруур апарганда, чанарынче дапашкан чамдык уруглар даг эдээнче бадып турда, башкывыска оолдарның бирээзи, авай эңчоксуна зарак. Бичии уруу дашкага шиме арагазын эрнии долдур кудуп, ийи холдап чедире берген:

— Шивилигниң сигеп, чечээниң шимези-дир деп, авам чугаала дээн чүве. Башкым, Силерге хүндүлеп кылдыр чорутккан сөң-дүр. Улуг амыдыралдың эжиинге чедир өөредип, кижизидип кааңнарга улуу-биле четтирдивис. Силерни кажан-даа, кым-даа утпас ужурлуг. Уругларга чырык сеткилдерни, эриг чүрээнерни берип чорууруңарны ам келгеш билип тур бис, башкы. Силерниң кажан-даа хомудатпас ужурлуг бис.

Башкывыс бичии алдыннал-чак дашканы ийи холдап алгаш, салаазының бажын арагага дээрткештиң, ыдамнапкаш, ижипкен. Ооң сеткилинге бир-ле өөрүшкү кыптыга бергензиг болган.

— Амыдыралга кандыг-даа чүве турар, аңаа таваржып чоруур ужурлуг. Чиик чедишкиннерге, вас-кежиниң өөрүшкүзүнге эмин эрттир бодал чокка өрү көрдүнмейн, кадыг-бергелерге таварышканда салдынчак болбайн, харын улам быжыг туруштуг болуп, эш-өөрлүг чоруп, чоннан хоорулбас чурттаар херек. Чоңга бараан болур дээш өөренир, ажылдаар, күзээр, ынакшыыр болгаш ооң кежиин өйү-биле четтирер апаар. Силерлер-биле кады өөрүшкүнү-даа, бергелерни-даа үлежир апаар бис — дээн.

Ооң бээр элээн каш чылдар эрткен. Башкывыска чаңгыс-даа катап ужурашпаан мен. Институт мурнунда ажылдап-даа тургаш, ооң соонда бодум башкы болуп тускай эртемни чедип-даа алгаш, башкымны утпайн, ону сеткилимден бодалымга хүндүлеп чорууp мен.

Мээң зараанымны та кайын билип алган чүве, Доржу Комбуевич меңээ чылыг сөстерлиг, кижини бут кырынче тургуза тыртып турар чагаа бижээн болду. Башкы боду бир-ле ырак көдээ суурда школада ажылдап турар. Ийи чыл бурунгаар ооң ынак кадайы чок апарган болгаш ийи өскүс уруглары-биле чурттап чорууруп база бижээн. Караамга ол эргими кончуг көстүп, сагындырып келди. Ол кажан-даа өөреникчилериниң эң-не ынак башкызы турган. Негелделиниң шыңгызын, шынчызын, бодун ап чорууруп ам бодап кээрге, ол билиглиг болгаш культурлуг кижи чүве-дир. Аңаа бистиң аравыстан безин чамдык уруглар бодуу ынакшып чорууруп шөлээн черге чугаалажыр турган. Чамдык бот-даа, өглүг-даа херээжен башкыларның Доржу Комбуевичиге ынак турганы биске безин билдингир турган ийик. Ол бистен он алды, он чеди хар улуг турган-даа болза, мен аңаа бодум билбес ынак турган мен. Ол ону кайын билир. Ам келгеш, ооң дииргизикчи сөстериндеп чүве ийикпе, ону бир-ле херээжен хүннээним ол чүве ыйнаан, чүрээм дүргелээш, холумдап чагаа оскундура берди. Шимчээр-даа харык чок, чаңымда терекиниң будуунда адыш дег калбак сарыг бүрүже чиге көргеш, үр-ле олур мен. Чагымда карак чаштарымның агып турарындан миннип келдим. Бир-ле кижиниң ырак эзсте кылажының даажы дыңналды. Ол мээң чаңымга келгеш, тура душкен-даа ышкаш болду. Көрүп кээримге, шөйбек кую арынныг, хүргүл баштыг аныяк эр кижи тур. Боду ышкаш бора костюмнуг, ындазында шилгедек чаражы дораан-на эскертине бээр болду. Ооң көрүжүнге караам уткужа бээрге, аажок кыза-даа берген ышкаш болдум. Келген кижи черде чагааны эскерип кааш, ону алгаш, менче сунду. Мен ону дээш четтиргенимни сөглээш, бичии чыла олуруп алдым. Оон ол сандайның бир ужунга олуруп алды. Сактырымга, ол бир-ле чүвени айтырыксап-даа олурган ышкаш болду. Аңаа харын бээриинге чепшээрешкен хевир-биле көрнүп кагдым.

— Шырайыңарны көөрге, элээн аарыпкаш, сегип келген ышкаш-тыр Силер?— деп уңунуң чымчаа аажок, чугаа эрей-дир.

— Ындыг ийин.

— Эмнелгеге кайы хире болдуңар?

— Ай ажа берген.

— Кымга эмнедип турдуңар?

— Олег Иргитовичиге.

— Болдадым-даа. Ойтуп эки специалист болдур ийин. Каң онг- чедир өөрелип чораан эжим-дир ийин — дээш, менче элээн чоокшуладыр олуруп алды.

(Уланчылыр)

Алексей АРАПЧОР.

СОНУУРГАКТАРГА

ЧЕЖЕ ХИРЕ ҮР ЧУРТТААРЫЛ?

Балыктарның элээн хөй хевирлери үр чурттаар. Мезилдер болгаш сазаннар, шортаннар болгаш акулалар чүс ажыг чыл чурттаарлар. Белуга деп балык чүс болгаш оон-даа хөй чурттаар, деңзизи бир тонна чеде бээр.

Япониянын Гифу префектуразында бир суг хөөлбээнде Ханако дээр узун назылыг карп чурттап турар. Ооң хары 230 чыгап турар. Хаясадээр япон кижи ону ам чээрби ажыг чыл дургузунда ажаап турар. Ооң мурнунда Хаясаның кырган-авазы ону хайгаарап турган. Ол кырган-ава төрүттүнериниң ырак мурнунда Ханако ол хөөлбекке эштип чоруп турган дээрзин кырган-ава боду бадыткап чораан. Ындыг-даа болза суурнуң кижилери ол сөстерге бүзүрексевес турганнар. Нагоя хоорайда профессор М. Хиро кырган-аваның сөстерин шынзыткан. Карптың ийи казырыкның одура кескен черин шинчилээш, карптың харын ол профессор тодарадыпкан.

Крокодилдер болгаш язы-ты-мелегейлериниң чамдык хевирлери 200-300 харлай бээрлер. А хелескелер болгаш ужтар элээн каш-каш он чылдар дургузунда чурттаарлар. Тонга ортулуктарының найысылалында хаан садынга чурттап турган бир «алдарлыг» язы-ты-мелегей 192 харлыында «чорта» берген. Ону 1777 чылда сураглыг палай эжиндирикчизи Джемс Кук ол ортулуктарның хаанынга белекке берген чүве-дир.

Куштар чүү хире үр чурттаарыл? Каарган үш чүс чыл чурттаар дээр дугайында чоннуң бүзүрел чорууру чугаа бар. Каарганнар ужен хире чыл чурттаар дээрзин билзектээшкин бадыткаан. Өске куштар оон-даа эвээш чурттаарлар. Өдүректер 25 чыл, чайкалар 20 чыл, карабаарзыктар 12 чыл чурттаарлар.

Ындыг-даа болза, куш аймаанда узун назылыглар база бар. 1887 чылда Англияга билзектиг куу өлүрткен. Элээн үр кылган шинчилелдиң түңнелинде 150 чыл дургузунда чурттаан деп ооң харын тодараткан! Москва зоопарыгынга 1892 чылда эккелген америк кондор хоругдалга 70 чыл чурттаан. Айбааңгы үгү база ол хире назылыг болган.

Сүт-эмерлер аймааның назынының үргүлчүлели база-ла солун. Күскелерниң, аскыр-дегелерниң назыны 2-3-ле чыл, коданнарның, кроликтерниң 10 чыл чедир. Диигилер 10-13 чыл, бөрүлер 15 чыл чедер. Соңгу чүктүң ивилери болгаш буурлар 20 чыл чедир чурттаарлар. Ынчаарга чамдык кырган буурларның мыйызы 32-даа адырлыг болур, ол болза оларның аразында узун назылыглар бар дээрзин чугаалап турары ол.

Инектер болгаш буйволдар 20-25 хар, хой 15, а чылгы мал 40 хар ажыр чурттаарлар. Моортайларның «ортумак» назыны 10 чыл болур болза-даа чамдыктары 30 чыл чеде бээрлер.

А азырал чааннар чүс хар чедер. оларның черлик аймаа ийи катап узун назылыг болур. Азырал чааннар черлик чааннардан хөй ажылдап турар дээрзин чамдык кижилер бадыткап турар болза-даа, азырал чааннарның назынының кыска болуп турарында кижиниң буруузу бар-даа деп бе.

«СЕЛЬСКИЙ КАЛЕНДАРЬДАН»

ТВ

МАЙ 14-ТЕ

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Күш-культуржуларга сүмелер. 9.05 — Концерт. 9.35 — «Спортлотонуң» 20-ги тиражы. 9.45 — Ада-иелер, силерге. 10.15 — «Вечный зов». Хөй серияглыг уран-чечен телефильмниң ийиги кезээ. 3-кү серия — «Огонь и пепел». 11.20 — Кайгамчыктыг чүве чок кайгамчыктыг чүүлдер. 11.50 — Улустуң аялгалары. 12.00 — Документалдыг чаа телефильм. 12.30 — Орус демир шуткукчуларының уран-шеверлериниң дугайында. 13.00 — Чүпү номчуурул. 13.45 — «Челээш». Улус чогаадылгазының дугайында телепрограммаларның V Делегей фестивалы. 14.00 — Бөгүн делегейде. 14.25 — Бокска Европа чемпионады. 16.20 — Мультфильм. 16.30 — Концерт. 17.00 — Политиктиг хайгааракчы Л. А. Вознесенскийниң беседазы. 17.30 — «Дириг амытаннар амыдыралы». 18.30 — 18.45 — Чапсар. 18.45 — Тайбың камгалалының совет комитединиң даргазы Ю. А. Жуковтуң беседазы. 19.30 — «Сирано де Бержерак». Телешии. 21.00 — «Үе». 21.35 — «Сирано де Бержерак» деп телешииниң уламчызы. 23.00 — Футболга ССРЭ чемпионады. ЦСКА — «Жальгирис». 23.45—23.55 — Телемедээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

14.20 — Азербайджанның телестудиязының программазы. 16.00 — «Аян-чорукчуларның клуву». 17.00 — «Эртенги почта» деп музыкалыг дамчыдылга. 17.30 — Документалдыг телефильм. 17.50 — Классиктиг оперетта кежээзи. 20.00— «Тамчыктыг удунар, чаштар!» 20.15 — Делегей байдалының допчулалы. 20.30 — «Музыка киоскузу». 21.00 — «Үе». 21.35 — 22.55 — «Странные взрослые». Уран-чечен телефильм.

АГААР

Республикага шокар булуттаар, чагбас. Мурнуу-барыын чүктен хаттың күжү секундада 5—10 метр. Дүне агаарның температуразы 2—7, чамдыктарынга 0—5 градус соор. Хүндүс 20—25, чамдыктарынга 12—17 градус чылыыр.

Автоорукатарга көстүрү эки. Кызылга чуга булуттаар, чагбас. Агаарның температуразы дүне 3—5, хүндүс 22—24 градус чылыыр.

Редакторнуң
оралакчызы К. К. САТ.

КИНО

МАЙ 14-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Двенадцать месяцев» 10.00, «Грачи» 11.20, 13.10, 15.00, 16.50, 18.40, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Приказ: огонь не открывать» 15.00, 18.40, «Приказ: перейти границу» 16.50, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Осиное гнездо» 14.00, 15.50, 17.40, 19.30, «Дети капитана Гранта» 11.00 шактарда.

«ЧАЙГЫ»: «Женские радости и печали» 13.00, 15.00, 17.00, 19.00 шактарда.

ЫРЫ БАЙЫРЛАЛЫ

Республиканың ыраажылар ниитилели, хоорайның культура килдизи болгаш Эвилелдер аразының бот-тывынгыр чогаадылга бажыңы хоорайның ыр байырлалынче чонну чалап тур, ук байырлал бөгүн, май 14-те, В. И. Ленин аттыг шөлге болур.

Педагогика институдунуң, хоорайның ырның болгаш танцының улусчу ансамблиниң, хоорайның харылзаа белдиринниң, уран чүүл училищезиниң, №№ 1, 2, 7, 14 школаларның, «Тудуг кезектери» комбинаттың, көдээ ажыл-агый техникумунуң, медучилищениң, ХПТУ-11-ниң, ХПТУ-4-түң, Тыва АССР-ниң Иштики херектер министерствозунуң ыр коллективтериниң күүселделерин дыңнаар силер.

Эгелээри 12 шакта.

Редакцияның адрези: 667000, Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажың № 3 Телефоннары: Редакторнуң 2-24-63. редакторнуң оралакчыларының 2-35-24. 2-23-54. харыысалгалыг секретарьның 2-23-35. секретариаттың 2-23-35. партийжи амыдырал болгаш үлетпүр килдистериниң 2-31-75. пропаганда болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13. чагаа килдизиниң 2-41-27. информация килдизиниң 2-20-60, культура килдизиниң 2-23-54. көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47. корректорларның 2-27-41. бухгалтерияның 2-12-45. солун келбейн баргаанда 2-32-75 телефонче долгаар.

Чагыг № 1623.

Солун неделяда 6 катап үнер.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин Кравченко кудумчузу, бажың № 1). —ТС— 00270